

Всеукраїнська загально-політична і літературно-художня газета

КРИМСЬКА СВІТЛЯЩА

<http://svitlytsia.crimea.ua>

№ 37 (1870)

П'ятниця, 11 вересня 2015 р.

Видаветься з 31 грудня 1992 р.

Ціна договірна

ФЕСТИВЛЬ
КРИМСЬКО-
ТАТАРСЬКОЇ
КУЛЬТУРИ
У ВИННИКАХ

«МИ ВДЯЧНІ ЗА ГОСТИННІСТЬ УКРАЇНЦЯМ.

АЛЕ МИ ПОСТИНО ГОТУЄМОСЯ ДО ПОВЕРНЕННЯ НА СВОЮ
ЗЕМЛЮ, ЯКА ТЕЖ ПОВЕРНЕТЬСЯ В УКРАЇНСЬКУ ДЕРЖАВУ...»

ВІННИКИ — МІСТО, ЯКЕ РОЗУМІЄ ДЕПОРТОВАНІХ 6 вересня у Винниках, під Львовом, відбувся Фестиваль кримськотатарської культури. Вже з 11-ї години ранку були організовані майстер-класи: техніки вишивання «татар ішлем», букме, хаснах, розпис емалями кераміки, приготування та дегустація страв національної кухні тощо. Була представлена і національна боротьба на поясах — куреш. Ось тільки борцями були українці — Сергій Слюсаренко та Максим Жуковський. І це досить характерний штришок фестивалю і ще один доказ того, що два корінні народи України швидко вичають культуру одне одноого. На фестивалі глядачі побачили й почули виступи Джеміля Карікова, Ельзари Баталової, Арсена Ісамедінова, Ельмаз Таїрова, Джеміля Комураджі, Садіє Османової, Рефата Асанова. Це я назвав кримчан. Взяли активну участь і галичани: концерт-майстери Петро Довгань і Лілія Дацина, Світлана Богдан (фортеціано), а також квартет саксафоністів ЛНМА ім. М. В. Лисенка: Євген та Андрій Гуменні, Катерина Качмар та Богдан Якимів. До речі, зі сцени прозвучало таке: недаремно фестиваль було ви-

рішено провести у Винниках. Ботут 60% населення — нашадки депортованих з Польщі. Кому, як не їм, розуміти кримських татар? Справді — Лемківщина, Холмщина, Надсяння — хіба вони не відчули того ж болю, що й Крим?

ПРИЇЗД РОДИНИ ОСМАНОВИХ

Несподівано побачив у натовпі знайоме обличчя. Господи, та це ж сам Мустафа Османов! Той самий підприємець з Криму, який забезпечував плавом власного виготовлення весь революційний Майдан! Тепер приїхав на фестиваль з друго-

жиною і сином. Син Ернес в українській вишиванці. І це не показуха, вони й у Криму так ходять. І тут, у Винниках, при мені телефонували до Криму, хотіли порадували внука тим, що купили і йому вишиваночку. Приїзд родини Османових з Криму був для мене найкращим подарунком! Бо ця родина широко любить Україну. Мабуть, тому, що на своєму життєвому шляху зустрічала чимало щиріх, сердечних українців. Зокрема, відомого кримського поета Ореста Корсовецького. Його вже півтора десятиліття нема з нами, але добре справи колишнього вчителя продовжують позитивно впливати на ситуацію. Якщо не прямо, то опосередковано. Понад двадцять років тому я вперше прочитав вірш Корсовецького, присвячений Мустафі Османову. Вірш настільки сподобався, що я вивчив його напам'ять. І рік тому, на Майдані, коли дізнався, що Мустафа-ага приїхав з Чорноморського, поцікавився: чи не той це кримський активіст, якого оспівав український поет з Чорноморського? Виявилось, що той. Згадали добрым словом Ореста Івановича... А ще я

тоді заспівав відому кримськотатарську пісню «Гузель Къырым» («Прекрасний Крим»), а наступного разу вже міг виконати і кримськотатарський гімн. Цілком природно, що в подальшому до намету кримських татар я приходив як найдорожчий гість. Кримці уміють цінувати добро. Не стало великого друга кримських татар Ореста Корсовецького, але завдяки, зокрема, Мустафі Османову місцева бібліотека в Чорноморському тепер названа його ім'ям. Вона щорічно обслуговує близько 2,3 тис. користувачів, а фонд закладу становить близько 32 тис. примірників. До окупації бібліотека була важливим інформаційним центром Чорноморського району.

Ось так кримські татари увічнили пам'ять місцевого українця. Хіба не наочний приклад братерства? А починалося все чверть століття тому — з маленьких конкретних справ. Татари поверталися додому, про російські «совки» боялися цього процесу, а ось мудрий українець, колишній фронтовик, зустрічав народ поетичними рядками: «Вертаються... Вертаються! Легка хай буде путь». Добре, що були в Криму такі люди, як Орест Корсовецький; добре, що залишаються і нікуди не збираються емігрувати такі, як Мустафа Османов.

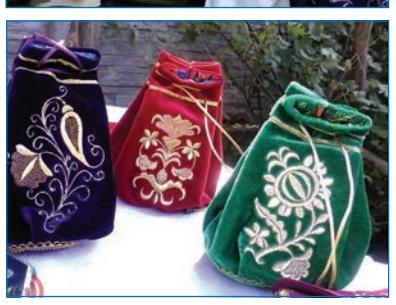
(Закінчення на 16-й стор.)

Актриса Ельмаз Таїрова і ведучий Тимур Баротов

Родина Османових

КРИМСЬКІ ТАТАРИ БЕРУТЬСЯ ЗА БЛОКАДУ «ТОРГОВЛІ НА КРОВІ» З ОКУПОВАНИМ ПІВОСТРОВОМ

Лідери кримських татар заявили про намір розпочати громадянську блокаду окупованого Криму з метою припинення постачання туди українських продуктів та ресурсів. Вони назвали неприпустимою та абсурдною ситуацію, коли Україна продовжує забезпечувати окупований півострів усім необхідним. Лідери кримських татар також наголосили, що за теперішніх умов Україна не має морального права вимагати від інших держав дотримуватися блокади Криму, адже сама продовжує торгівлю.

Розпочати блокаду окупованого півострова кримськотатарські активісти планують у двадцятих числах вересня. Про це на прес-конференції у Києві заявили лідер кримських татар Мустафа Джемілев, голова Меджлісу кримськотатарського народу Рефат Чубаров та віце-президент Світового конгресу кримських татар Ле-

нур Іслямов. За їхніми словами, метою акції є захист прав українських громадян у Криму, які зазнають переслідувань з боку окупантів.

Українська держава, не маючи важелів впливу на окупантів, одночасно надала преференції українському бізнесу щодо торгівлі із окупованим півостровом. Від-

так склалася ситуація, коли, з одного боку, мало не щодня фіксуються випадки утискання та репресій проти українських громадян, а з іншого, — український бізнес продовжує постачання товарів і продуктів на окупований півострів. Зокрема, українські продукти йдуть на забезпечення окупаційних російських військ та репресивних структур.

«Продовжують знати люди, знову ми двох знайшли вбитими. І водночас український бізнес здійснює постачання... Український бізнес торгує на крові», — заявив Рефат Чубаров.

За словами Мустафи Джемілєва, ситуація, коли Україна забезпечує окупантів усім необхідним, є неприпустимою та абсурдною. Кримський півострів окуповано. Встановлений наджорсткий, гірший за радянський, терористичний режим. Надзвичайно великий тиск на тих, хто не змирився із цим режимом. Та

водночас Україна справно постачає на окуповану територію і воду, й електрику, і продукти харчування», — заявляє лідер кримських татар. Він уточнив, що близько 80% продуктів харчування, 85% електроенергії та 80% поливної води окупованій Крим отримує з материкової України.

За словами лідерів кримських татар, відповідних заходів для блокування постачання на окуповану територію мала би вжити українська влада.

Мустафа Джемілев та Рефат Чубаров кажуть, що неодноразово порушували це питання перед президентом та прем'єр-міністром і на словах знаходили розуміння. Але далі слів розуміння справа не пішла. Відтак кримськотатарські активісти, які змушені були залишити окуповані території, вирішили взяти ініціативу у своїх руках. (Продовження на 3-й стор.)

**КРИМСЬКА
СВІТЛИЦЯ**

ЗАСНОВНИКИ:

Міністерство культури і туризму України,
Всеукраїнське товариство «Просвіта» імені Тараса Шевченка,
трудовий колектив підприємства «Об'єднана редакція газети «Кримська світлиця»

За вагомий внесок у справу українського національного відродження, розбудову та зміцнення Української держави редакція газети "Кримська світлиця" нагороджена медаллю Всеукраїнського товариства "Просвіта" "БУДІВНИЧИЙ УКРАЇНИ"

Головний редактор
Віктор
КАЧУЛА

Газета зареєстрована
Міністерством юстиції
України
Реєстраційне свідоцтво
КВ № 12042-913ПР
від 30.11.2006 р.
Індекс: 90269

Редакція не завжди по-
діляє думки авторів публі-
кацій, відповідальність за
достовірність фактів не-
суть автори.

Рукописи не рецензують-
ся і не повертаються. Ли-
стування з читачами - на
сторінках газети.

Матеріали для друку
приймаються в електрон-
ному вигляді. Редакція
залишає за собою пра-
во скороочувати публі-
кації і редактувати мову.

ТЕЛЕФОНИ:
головного редактора -
(067) 650-14-22
(050) 957-84-40

АДРЕСА РЕДАКЦІЙ:
95006, м. Сімферополь,
бул. Гагаріна, 5,
2-й пов., к. 13 - 14
e-mail: kr_svit@meta.ua
http://svitlytsia.crimea.ua
Віддруковано в ТОВ
«МЕГА-Поліграф»,
м. Київ, вул. Марко
Вовчок, 12/14,
тел. (044) 581-68-15
e-mail: office@mega-
poligraf.kiev.ua
Тираж — 5000

ВИДАВЕЦЬ -
ДП «Національне
газетно-журналне
видавництво»

03040, м. Київ,
вул. Васильківська, 1,
тел./факс
(044) 498-23-65
Р/р 3712800300584
в УДКСУ у м. Київ
МФО 820019
код ЄДРПОУ 16482679
E-mail:
vidavnicstvo@gmail.com

Розповсюдження,
передплатна, реклама:
тел. +38(044) 498-23-64;
+38 (050)310-56-63

ПОРОШЕНКО, МЕРКЕЛЬ, ОЛЛАНД і ПУТИН ВИСТУПИЛИ ЗА ВИБОРИ НА ДОНБАСІ ЗА УКРАЇНСЬКИМ ЗАКОНОДАВСТВОМ

Лідери країн «нормандської четвірки» очікують досягнення домовленості про терміни та умови проведення місцевих виборів у постраждалих від війни районах Донбасу на основі українського законодавства.

Про це УНІАН повідомили у прес-службі Посольства Німеччини в Україні за результатами телефонної розмови федерального канцлера Ангели Меркель з президентами Франції, України та РФ Франсуа Олландом, Петром Порошен-

ком і Володимиром Путіним.

За словами речника Федерального уряду Німеччини Штефена Зайберта, телефонна розмова відбулася з метою обговорення стану втілення в життя Мінських домовленостей.

«Усі сторони вітали значну мірою стійке наразі дотримання припинення вогню, погодженого зчинистю від 1 вересня за посередництва Тристоронньої контактної групи, і заликали до активізації зусиль щодо подальшого

ГЕББЕЛЬС ПЕРЕВЕРТАСТЬЯ...

Прем'єр-міністр України Арсеній Яценюк назвав «клінічним діагнозом російської влади» заявів Москви, ніби він воював у Чечні. «Сталінське правосуддя, замішане на геббельсівській пропаганді і підтверджене й підписане Володимиром Путіним», — так прокоментував він твердження голови Слідчого комітету Росії в перебігу візиту до Польщі, повідомляє «Радіо Польща».

Водночас двоє колишніх провідних діячів незалежницького руху Чечні в інтерв'ю Радіо «Свобода» так само категорично заперечили, ніби Яценюк брав участь у бойових діях у Чечні проти російських військ у 1990-х роках. Із такими заявами виступили Хусейн Исханов, який був заступником керівника штабу Збройних сил самопроголошеної Чеченської Республіки Ічкерії в 1994-1996 роках, і Сайд-Хасан Абумуслімов, який у минулому був віце-президентом самопроголошеної Чеченської Республіки Ічкерії.

У вівторок, 8 вересня, речник прем'єр-міністра Ольга Лаппо заявила у зв'язку з такими твердженнями голови Слідчого комітету Росії, що радить російському режимові провести психіатричну експертизу Олександру Бастирикін висунув багато звинувачень у «злочинах» проти низки українців.

Раніше у вівторок у Росії офіційна урядова «Російська газета» оприлюднила велике інтерв'ю з головою Слідчого комітету Росії, в якому Олександр Бастирикін висунув багато звинувачень у «злочинах» проти низки україн-

їнців, — насамперед, проти народного депутата Надії Савченко, але також і проти інших українських діячів і посадовців — у традиційному стилі кремлівської антиукраїнської пропаганди. Серед бағатою таких тверджень, більшість яких він нічим не обґрунтував, Бастирикін заявив і про нібито участю Яценюка в бойових діях у Чечні наприкінці 1994-го на початку 1995 року в перебігу повстання в цій республіці в Росії за її незалежність на боці борців за цю незалежність проти російських військ. У той час 20-річний Яценюк був студентом юридичного факультету Чернівецького університету.

Інтерв'ю з керівником Слідчого комітету про «чеченське минуле» Яценюка стало певним медіаірусом, говорити політолог Евген Магда. На його думку, це «гвинтик» у стратегії представити Україну як failed state, — державу, яка просто неспроможна існувати. Буздімо навіть український прем'єр є вбивцею і всіх обманює.

Такий інформаційний удар політолог пояснює тим, що Україна має певні успіхи з реструктуризацією зовнішнього боргу, а також голова МВФ Крістін Лагард дуже схвалює відгукнулася про успіхи реформ Києва. Але головна причина, на думку Магди, інша.

«Росія готовиться до того, що буде оприлюднено звіт про причини трагедії «Бойнга». І вона намагається показати, мовляв, Україна також має проблеми», — резюмує експерт стратегію Кремля.

Берального діяча Хрушчова. Час відновити історичну справедливість і повернути барельєф із зображенням видатного діяча нашої держави Йосипа Вісцаріоновича Сталіна», — йдеться у відкритому листі, підписаному першим секретарем кримського рескому КПРФ Соломахіним. Автор листа зазначає, що барельєфи Сталіна вже відновлено на станціях метро в Москві, й урядом РФ спільно з владою столиці вирішено реставрувати го-рельєф Сталіна роботи Євгена Вучетича для експозиції Центрального павільйону ВДНГ.

Редакція «Кримської світлиці» сердечно дякує усім читачам і колегам, хто допоміг зібрати необхідну суму, щоб оплатити хостинг нашого сайту! У четвер життя «Світличної» Інтернет-сторінки було продовжене ще на рік, тож тепер, попри усі випробування долі, мусимо відпрацювати — з надією, що наступного року таких кризових ситуацій вже не буде. ДЯКУЄМО ЩИРО!!! І принаїдно зауважимо, що від державного співзасновника «Кримської світлиці» — Міністерства культури України — за останні 7 місяців (вересень — це вже восьмий) не отримано НІ КОПІЙКИ на підтримку газети і її працівників. І це за умови, що на видавничу діяльність міністерства на поточний рік виділено понад 5 млн. гривень.

Де ж ці кошти? Чому з початку року лихоманить Національне газетно-журналне видавництво, до якого входить і наша редакція? Про дещо можна довідатися за оцім посиланням — http://ntn.ua/uk/video/agenty_uplyvu/2015/09/07/18807

поліпшення безпекової ситуації. Сюди, зокрема, відноситься необмежений, безпечний доступ спостерігачів ОБСЄ до зони конфлікту, повне відведення важких озброєнь та фіналізація планованої угоди про відведення озброєнь калібріом до 100 мм», — сказав Зайберт.

Крім того, за його словами, сторони були єдині в тому, що необхідно і далі працювати над поліпшенням гуманітарної ситуації в регіоні конфлікту. Відкриття українською стороною первого гуманітарного логістичного центру на лінії зіткнення було оцінено позитивно.

«Найближчими тижнями має бути досягнута домовленість про терміни й умови місцевих виборів у постраждалих місцевостях на основі українського законодавства та стандартів ОБСЄ/БДІПЛ», — наголосив речник уряду ФРН.

Подальшому обговоренню зазначених пунктів служитиме також зустріч міністрів закордонних справ 12 вересня у Берліні. Окрім того, співорозмовники підтвердили свою готовність зустрітися на початку жовтня у «нормандському форматі» на саміті в Парижі.

ЄВРОПАРЛАМЕНТ УХВАЛИВ РЕЗОЛЮЦІЮ ЩОДО ЗВІЛЬНЕННЯ УКРАЇНСЬКИХ ПОЛІТВ'ЯЗНІВ У РФ

Депутати Європарламенту у четвер у Страсбурзі ухвалили резолюцію щодо Росії та справ Естона Кохвера (ув'язнений естонський офіцер), Олега Сенцова й Олександра Кольченка.

Проект документа консолідований підготували п'ять політичних груп законодавчого органу ЄС. Дебати та голосування пройшли за пунктом порядку денного пленарної сесії, що присвячений порушенню прав людини, демократії та верховенства права, повідомляє власний кореспондент «Укрінформу» у Брюсселі.

«Європарламент суворо засуджує незаконний вирок і ув'язнення Олега Сенцова й Олександра Кольченка, закликає Російську Федерацію негайно їх звільнити та гарантувати їхнє безпечне повернення до України», — йдеється у резолюції.

Депутати також закликають звільнити всіх українських громадян, включаючи Надію Савченко, які незаконно утримуються в РФ, як було домовлено у рамках імплементації Мінських домовленостей.

У документі зазначається, що Росія порушує Європейську конвенцію з прав людини. ЄП висловлює жаль, що право і судочинство в РФ використовуються як політичний інструмент у порушенні міжнародного права і стандартів.

Депутати суворо засудили грубе порушення Росією територіальної цілісності України та Естонії, коли були незаконно викрадені громадяни цих країн, що свідчить про незаконність їхнього засудження у російських судах.

Наголошується, що російська влада і правоохоронці несуть повну відповідальність за безпеку і добробут усіх ув'язнених, включаючи право на візити рідних, дипломатів, надання належної медичної і правової допомоги.

У резолюції нагадується, що РФ є членом Ради Європи і ОБСЄ, а відтак мусить виконувати свої зобов'язання, взяті у рамках цих організацій.

«Європарламент закликає Президента Європейської ради і високого представника ЄС представити всеохоплюючу політичну стратегію, яка забезпечить набуття з боку ЄС ініціативи та проведення більш чіткої політики щодо Росії», — наголосив Європарламент.

БІЙНЯ ПІД РАДОЮ: «СВОБОДІВЦЯ» ЛЕОНОВА ВЗЯЛИ ПІД ДОМАШНІЙ АРЕШТ

Печерський районний суд Києва ухвалив узяти під домашній арешт члена ВО «Свобода» кримчанина Едуарда Леонова, якого після подій 31 серпня під Верховною Радою звинувачують в екстремізмі. Таке рішення у четвер ухвалила слідчий суддя Наталія Васильєва, повідомляє кореспондент «Укрінформу».

«Едуарда Леонова, якому оголошено підозру з уз'язку з сутичками під Верховною Радою 31 серпня, взято під домашній арешт», — сказала Н. Васильєва. Утім, сам Леонов звинувачення відкидає, наполягаючи на тому, що справа про нього є інших «свободівців» сфабрикована.

«Обов'язково буду оскаржувати це рішення і наполегливо проситиму, щоб мені, як мінімум, змінили місце перебування під домашнім арештом в Ужгороді на Київ. У столиці приайнінні я зможу принести більше користі, ніж просто сидітиму вдома», — зазначив Е. Леонов.

Нагадаємо, лідер «Свободи» Олег Тягнибок та інші члени партії вже побували на допитах щодо сутичок під парламентом 31 серпня, за результатами яких стало відомо про те, що Ігорю Швайці, Юрію Сиротоку та Едуарду Леонову оголосили про підозру.

Як повідомляється, 31 серпня народні депутати 265 голосами у першому читанні ухвалили зміни до Конституції в частині децентралізації. Після цього під будівлю парламенту почалися сутички, протестувальники почали закидати правоохоронців петардами та димовими шашками, пізніше один з протестувальників кинув у групу силовиків бойову гранату. У події під ВР постраждало близько 150 осіб. Три б

Пункт пропуску «Чонгар» на адміністративному кордоні з Кримом

«НЕ МАЄМО МОРАЛЬНОГО ПРАВА ГОДУВАТИ ОКУПАНТІВ» НА ХЕРСОНЩИНІ ПІДТРИМАЛИ ІДЕЮ БЛОКАДИ КРИМУ

У Генічеському районі Херсонської області, який безпосередньо межує з окупованою територією Кримського півострова, ідею блокади Криму підтримали і в місцевих органах влади, і у структурі національного самоврядування кримських татар.

Голова Генічеської районної держадміністрації Олександр Воробйов в інтерв'ю для «Крим.Реалії» підтримав цю ідею: «Крим окупований військами Російської Федерації, він напханий всяком видом зброї, а ми ще й поставляємо їм продукти, які вони направляють в Росію, а потім розповідають, яка погана Україна, хоча, насправді, годуються за наш рахунок. Зараз люди намагаються висловити свій протест проти постачання продовольства до Криму. Я думаю, що в цьому є сенс. І як голова адміністрації їх підтримую».

Голова Генічеської райдержадміністрації звернув увагу і на те, що в акції мають брати участь не тільки кримські татари. «Всі, хто є в родині українського народу, повинні підтримати цю акцію. Ми не маємо морального права годувати окупантів української землі», — підкреслив він.

З ідеєю, що на такий протест можуть піднятися не тільки представники кримськотатарського народу, погодилася і його заступник Гульнара Бекірова. «Розумію, що це

було питання, але люди піднімуться і підуть. Сьогодні підуть не тільки кримські татари, а й усі патріоти. Тому що не можна так», — сказала вона.

Г. Бекірова запевнила, що як заступник голови адміністрації докладе всіх зусиль для забезпечення громадського порядку під час проведення протестних заходів.

Голова Херсонського регіонального меджлісу Асан Алієв розповів, що в разі ухвалення Міллі Меджлісом рішення про блокаду і місцеві, і Херсонський регіональний меджліси будуть його виконувати. Він обурений тим, що після перетину адмінкордону з Кримом більше половини української продукції отримує кримське маркування і прямує в Росію. На його думку, протестна акція стане сигналом для української влади для більш адекватного вирішення проблем, пов'язаних з окупациєю Криму.

«Якщо Міллі Меджліс ухвалить рішення про блокаду, будемо блокувати», — підтвердив у коментарі для сайту «Крим.Реалії» голова меджлісу селища Новоолексіївка Вейсер Сарібелязов. — Ми не згодні з тим, що наша країна годувала окуповану територію». Він також висловив сподівання, що до акції приєднаються й інші патріоти України.

Сабіха САФАР

«ПРИПИНЕННЯ ПОСТАВОК УКРАЇНСЬКИХ ПРОДУКТІВ ДО КРИМУ – СПРАВА ЧЕСТІ КІЄВА»

Заступник голови Меджлісу кримськотатарського народу Ільмі Умеров вважає, що за час, який минув після анексії Криму Росією, розв'язати питання з «блокадою» півострова не дозволяли корупція і нерішучість української влади.

«Нехай кожен собі зізнається, адже нерозумно вести війну з Україною і розраховувати на неї в розв'язанні якихось проблем. Виришили це досі, мабуть, не дозволяли корупція і нерішучість української влади. Думаю, що питання припинення поставок товарів з України в окупованій Крим має вирішитися без пікету, це — справа честі української влади, ще є кілька тижнів для організації всього необхідного», — сказав І. Умеров одному з інформаційних агентств, повідомляє прес-служба Меджлісу.

На його думку, російська влада Криму має сприймати блокаду з боку України як належне: «Якщо Аксёнов заявив, що Крим готовий до блокади з боку України, то чого вони спохувались, не розумію. Взагалі, російська влада Криму має сприймати цю блокаду як належне. За все, що відбувається на окупованій території, відповіальність несуть окупанти і їхня влада. То нехай і відповідають», — підкреслив він.

І. Умеров зазначив, що населення, яке підтримало «референдум» під час анексії, чекає від «своїх кумірів» на покращення стандартів життя, а не підвищення цін і зниження зарплат із пенсіями. Поки, за його словами, відбувається останнє.

ІНІЦІАТОРАМ «ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЛОКАДИ» ПОГРОЖУЮТЬ КРИМІНАЛЬНИМИ СПРАВАМИ

Голова Громадської палати Криму Григорій Іоффе заявив, що ініціаторам «продовольчої блокади» Криму — голові Меджлісу кримських татар Рефату Чубарову, лідеру кримськотатарського народу Мустафі Джемілеву і віце-президентов Всеєвропейського конгресу кримських татар Ленуре Ісламову загрожують кримінальні справи. Про це в четвер повідомило «РИА Крим».

За його словами, таким чином вони «зазіхають на територіальну цілісність Росії». «Своїми заявами вони ставлять під сумнів територіальну цілісність Росії, для цього є певні статті кримінального кодексу. Їм варто про це подумати», — заявив Г. Іоффе.

Примітно, що напередодні «голова» Державної ради Криму Володимир Константинов заявив, що у разі продовольчої блокади з боку України Крим не постраждає, оскільки він готовий до «українозамінення».

НА САЙТІ ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ ЗБИРАЮТЬ ПІДПИСИ ЗА ПРИПИНЕННЯ ПОСТАВОК ЕЛЕКТРОЕНЕРГІЇ ДО КРИМУ

На сайті Президента України зареєстрували петицію про припинення подачі електроенергії до окупованого Криму. «Припинити подачу електроенергії, виробленої в Україні, на тимчасово окуповану територію АР Крим», — таку назву має петиція, зареєстрована 8 вересня.

Документ вже набрав більше 1200 підписів із 25000 необхідних. Ці підписи треба зібрати за 90 днів для того, щоб петицію розглянув Глава держави.

«Брехня може бути якою завгодно, але правда одна — без України Криму не прожити. І якщо всі кримчани це зрозуміють, з'явиться надія на повернення якнайшвидше півострова під контроль нашої держави. На жаль, нинішня політика українського уряду не дозволяє Криму усвідомити всі місні життя без України. Більше того, доходить до абсурду, — постачаючи електроенергію окупаційному ладу в Криму, Україна сама змушена купувати електрику в сусіда-агресора», — пише автор петиції.

<http://ua.krymr.com>

забезпеченні умови, щоби пересічні кримчани на прилеглій до півострова території могли закупити за прийнятними цінами необхідні товари. Також кримські татари сподіваються, що ініційована ними акція буде підтримана українськими патріотами і набуде загальноукраїнського характеру. Адже йдеться про відновлення територіальної цілісності України.

Невдовзі після цього про підтримку ініційованої кримськими татарами блокади заявив «Правий сектор». Також прихильно до намірів кримськотатарських активістів поставився заступник голови УМВС у Херсонській області Ілля Кива.

«У цьому зацікавлені деякі наші олігархи. Після дачі хабарів українським прикордонникам та російським там лишається велика маржа, яка аж ніяк не потрапляє до української скарбниці», — стверджує Мустафа Джемілев.

До початку акції кримськотатарські активісти мають намір узгодити свої дії з владою.

Зокрема, вони зазначають, що

з боку України мають бути

верненням окупованих територій, а з усіма труднощами ми впораємося», — запевнив він в інтерв'ю Радіо «Свобода».

Позицію українських бізнесменів, які торгають із окупованим півостровом, Ілля Кива охарактеризував як зрадницьку.

Ініціатива кримських татар може привести до ускладнення ситуації як на адміністративному кордоні, так і безпосередньо на окупованому півострові. Як зазначає колишній заступник голови СБУ Олександр Скіпальський, «безумовно, це виклике невдоволення російських окупантів». Утім, за його словами, з огляду на підготовку візиту Володимира Путіна на Генасамблєю ООН, зараз не зацікавлене в ескалації конфлікту.

Дмитро ШУРХАЛО
<http://ua.krymr.com>

Прес-конференція у Києві лідера кримських татар Мустафи Джемілеву (праворуч), голови Меджлісу кримськотатарського народу Рефата Чубарова (у центрі) та віце-президента Світового конгресу кримських татар Ленура Ісламова

питання» займаються, головним чином, кримські татари. Насамперед, кримська парламентська двійка: Джемілев і Чубаров.

У пресі звучало безліч припущення про те, хто став ініціатором створення Державної служби у справах АР Крим та м. Севастополя. У реальності все дуже просто. Без публічного тиску і багатомісячного стукання в різні двері з боку, зокрема, Мустафи Джемілеву не було б того «кримського» інституційного поля в системі влади, яке існує сьогодні.

Не було б ні Державної служби у справах АР Крим та м. Севастополя, ні Уповноваженого Президента України у справах кримськотатарського народу, ні Урядового уповноваженого з питань АР Крим та м. Севастополя (інститут створений замість скасованого).

Сергей КОСТИНСЬКИЙ

БЛОКУЄМО КРИМ. ЩО ДАЛІ?

зруйнувати інформаційну блокаду з боку Росії.

Кримські татари зберегли і перевезли на материк телеканал «ATR», який є одним з головних медійних і культурних надбань цього корінного народу Криму. Відновлення роботи телеканалу фактично дозволило остаточно

ногого Департаменту секретаріату КМУ з питань АР Крим та м. Севастополя).

Дніми шановані земляки Мустафа Джемілев, Рефат Чубаров і Lenur Islyamov учергове підтвердили тезу про пасіонарність кримськотатарського народу та його ключову роль у сучасній історії Кримського півострова, про підготовлюване блокування автономії.

У своїй публічній заявлі про необхідність припинення постачання товарів до Криму вони відповіли позицією, думаю, більшості кримчан. Як внутрішньо переміщених осіб, так і тих патріотів, хто живе на території окупованого півострова.

З моменту ухвалення закону «Про ВЕЗ «Крим» кримські експерти, громадські активісти, правозахисники регулярно говорили і писали про те, що цей закон не просто порушує права кримчан, але також створює можливості для збагачення на війні, як для українських бізнесменів, так і колаборантів.

(Закінчення на 5-й стор.)

ЧЕРЕЗ КОРДОН

Ну, от і закінчилися дів'яносто днів моого кримського дому. Volens-nolens — хочеш — не хочеш, а мусиш вибиратися. Принаймні до кордону, де тобі зроблять чергову позначку в твоєму тригострозубому паспорті, такому осоружному для племені ввічливих отжималів. Але мій шлях лежить далі через кордон. Відмовившись від чохом нав'язуваного чужоземного громадянства, не маєш і пенсії, а з огляду на нікчемний на Тарханкуті туристичний сезон, то ще й зовсім недавно такого звичного для багатьох кримчан засобу до існування. Отож одного вересневого ранку, ще не остиглого від щойно минулого літа, закидаю спаковану напередодні валізку до багажного відділення рейсового автобуса і — в дорогу. Автобус рушає, лишаючи позаду гарно бруковану центральну алею, оздоблену двома довгими рядами чавунних ліхтарів. Грома молочно-бліх лампіонів, що звисають з кожного з них, ще світять у цю ранню годину. За вікном з одного боку пропливав набережна з рядами пансіонатів, що подекуди займають цілі квартали, з іншого — піщані пляжі, тихі й безлюдні, до яких горить сонне море. І алея, і десятки великих приватних пансіонатів по всьому селищу, не кажучи вже про безліч дібров, — то все наслідок «тяжкої руїни», якої Крим зазнав за часів незалежності України.

На в'їзді до Чорноморського наш підкresлено ченмий водій підбирає стареньку, що голосує при дорозі. На свою голову, як виявилось, було розпатачування старої на весь автобус про наболіле, а саме про відпочиваючих, яких навіть у цьому сезоні було в рази менше від того числа, що зазвичай приїздили за часів України, про пусті пансіонати та високі піні, боліче вражаюти його триколорні почуття. Якоїсь миті вони прориваються докорами старій за її нетерплячість, за бажання всього і відразу. Хіба ж вона не знає, що Володимир Володимирович особисто пірнеймається проблемами Криму? Хіба не чула, що він сам щойно навідав Крим, що першу палю Моста вже забито? А буде Міст — будуть і туристи. Зрештою, хіба пенсія, яку стара отримує нині, рівня тій, яку вона мала ще півтора року тому? Стара вмовкла, але, доїхавши до автостанції, забрала у водія гроши, заплачени за дорогу до Сімферополя, і пересіла в інший автобус. Останнє геть вивело з рівноваги нашого водія. Він роздратовано повернув старій гроши, виразувавши вартисть проїзду від найближчого населеного пункту, та, геть забувши свою ченмість, голосно пояснював при тому, як негарно вона вчинила. Сумнє враження, навіяне чи тією сценою, чи розлукою з рідними, не пошило до самого кордону.

Сам перехід з Криму на материк відбувся якось буденно і малопримітно. Жодні затримки потіклю людей, як на російському, так і на українському посту, не було.

Вже очікуючи відправлення автобуса до Новоалексіївки, зіткнувся з проблемою. Не своєю. Молоденецький парі з Джанкоя — Ісметові з дружиною, що їхали з двома маленькими синами навідати на вихідні своїх батьків на Херсонщині, вже після переходу українського посту повідомили, що забрати з собою діток назад до Криму вони не зможуть, оскільки не мають на них паспортів. Молодята були шоковані. Обоє мали бути на роботі наступного понеділка. Відсутність на роботі — то майже гарантоване звільнення. Залишили діток теж не могли, бо зашкодити мали. Заспокоював їх, як міг, радив звернутися до найближчого паспортного столу, бо ж хто, як не вони, могли вирішити ту проблему. Дуже сподівався при тому, що трапиться їм щира душа, а не заскіній дурисвіт, з тих, які, здається, й існують лишені, аби компрометувати державу. Адже це так важливо, як держава ставиться до тебе, чи робить вона все, аби полегшити твоє спілкування з нею, чи, навпаки, породжує діями своїх недолугих чиновників почуття несприйняття і протесту.

ІНФОРМУС ПРЕДСТАВНИЦТВО ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ В АР КРИМ

Шановні громадяни України, які проживають на тимчасово окупованій території Автономної Республіки Крим та міста Севастополь! Звертаємо увагу на випадки, коли особиста присутність вашої дитини для оформлення її документа, що посвічує особу та підтверджує громадянство України, не обов'язкова.

Батьки, які проживають на території тимчасово окупованого Кримського півострова, можуть вийти на материкову частину України і замовити дитині, яка не досягла

12-річного віку, паспорт громадянина України для виїзду за кордон та отримати документ без особистої присутності дитини.

Відповідно до Порядку, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 7 травня 2014 року № 152 «Про затвердження зразка бланка, технічного опису та Порядку оформлення, видачі, обміну, пересилання, вилучення, повернення державі, знищення паспорта громадянина України для виїзду за кордон, його тимчасового

затримання та вилучення», у разі оформлення паспорта особі, яка не досягла 12-річного віку, подаються: дві кольорові фотокартки розміром 3,5x4,5 сантиметра та одна фотокартка розміром 10x15 сантиметрів; заява-анкета; свідоцтво про народження (українського зразка); документи, що підтверджують здійснення встановлених законодавством платежів, або оригінал і копію документа про звільнення від таких платежів.

Також батьки, які проживають у

хоч одну таку базу в Україні, ніскільки не збентежило панка. Він і сумніву не мав, що вони колись все одно тут будуть. На запитання, а чи не вважає він актом агресії анексію Криму, війну на Донбасі, панок, анітрохи не почервонівші, запевнив, що Росія лише забрала своє, бо ж всім відомо, що то Хрушов по п'янці...

Найбільше компанію лютило звертання до конкретних фактів, які вони на дух не сприймали. Молодик із сусіднього купе й собі заходився застовувати права Росії на Крим, натискав на те, що всі мої коверзування від того, що я, на відміну від нього, не лежав під «Градами». Мусив визнати, що й справді не лежав, але якби, Боже борони, і довелося, то те нічого б не змінило, адже «Гради» можуть знищити, стерти з лиця землі, але не змінити переконань, не змінити правду на брехні і навпаки. Шодо кримського референдуму, на «красномовні» результати якого він напирав, то чистота їх, як він бачив те зі свого Мелітополя, була безсумнівною, тож думка якогось одного «отцепенца» його не цікавила. Пенсіонерка з Чувашії, яка довго мовчала, після того, як на її зауваження щодо «ісконної російськості» Криму спітив її, чи має вона на увазі 150 років (1771-1921) передебування Криму у складі — ні, не Росії, а Російської імперії, а чи «ісконні» 34 роки у складі Російської РСР, запитала нашу харківсько-кримську грекиню, що там, мовляв,

«Депортований» із Севастополя до Харкова Сагайдачний бачить море тепер тільки отак, у газеті...

Чорноморський район. Літо. Пляж...

за чутки, неначе кримських татар хтось притиснє в Криму? Та поспішила запевнити її, що то просто дурня, бо татари в Феодосії, як вона бачила, щасливі. Вона, щоправда, як виявилось, не спілкувалася з ними (справді, навіщо?), але виглядають вони, з її слів, щасливими. На запитання, чи знає вона, де нині перебуває пан Чайгоз, пан Дегмерджі, вона сказала, що не знає таких і те їй не цікаво. Про подвійне вбивство чула, але воно нічого не міняє. Справді, що те міняє, коли всі татари, не кажучи вже про решту кримчан, просто щасливі!

Коли спітав, чи не від великого щастя шонайменше 20 000 кримчан змушені були полищити рідну землю, свої домівки та вихати в Україну, отримав запевнення, що то все українська пропаганда. Не переконали їх навіть докази того від ФМС Росії в м. Сімферополі. Запевнили, що то теж брехня.

«Змістовна» розмова тривала не менше години, доки компанія, стомившись від безуспішних намагань аргументувати свої емоції, потроха затихла. Засинаючи, вкотре подумав, що найбільша проблема, то, як не крути, — а таки наш внутрішньоукраїнський розрай. Викоханий і випущуваний протягом століть всіма владами, він впродовж цих століть не дозволяв нам вибороти незалежність, здобутих на власну державу. Саме він призводив до численних поразок на шляху — від зраджених Тараса Трясила і

Павла Бута до такого ж зрадженого Івана Мазепи, саме він уможливив трагедію Голodomорів, саме він довів до сьогоднішньої нашої біди.

Чи не над цим розмірковує, стоячи на своєму новому п'едесталі славний гетьман Запорозький Петро Конашевич-Сагайдачний, виштовханий зі зросійщеного Севастополя і пригритий у самому центрі донедавна не менш зросійщеного Харкова? О, славний лицар багато чого міг би сказати на цей темат сьогоднішній українські владі — владі, яка, як бачимо, попри барвисті словесні облуди, насправді не вірить у свій народ, не розуміє його інтересі, бо ж замість того, аби допомогти йому подолати той осоружий розрай, часто-густо своїми недолгими діями фактично поглиблює його, замість того, щоб докладати всіх можливих зусиль до відновлення єдності народу, територіальної цілісності Краю, веде угодницьку політику щодо агресора, закріплюючи таким чином втрати, провокуючи подальшу агресію. Сумно від того старому гетьманові, бо ж хто-хто, а він добре знає, на що здатен український народ, українське військо, знає, що втрачає Україна, поборюючи замість воюючої саму себе. Задумаймось і ми над цим, панове.

Валентин БУТ
Харків — Крим
Вересень 2015 р.

лення і видача паспорта громадянина України здійснюються територіальними підрозділами Державної міграційної служби України за місцем звернення представника.

* * *

Представництво Президента України в Автономній Республіці Крим тимчасово розміщене за адресою:
73022, місто Херсон,
проспект Ушакова, 42.
Електронна адреса для листування:
predstavnytstvo.ark@gmail.com
Пряма телефонна лінія:
+38(0552) 49-59-39

БЛОКУЄМО КРИМ. ЩО ДАЛІ?

(Закінчення.)

Поч. на 3-й стор.)

Відомо, що близько 80% українських товарів перенаправляються з Криму в Краснодарський край, через свою якість і цінову привабливість. Завдяки цьому, всі, хто зайнітій у логістиці українських товарів до Росії, отримують фантастичний профіт. А в цей час українські патріоти отримують по 10 і 20 років ув'язнення або перебувають в очікуванні вироків через те, що ризикули публічно повідомити про свою прихильність до України.

Також неодноразово говорилося про те, що вільна торгівля з Кримом відбувається на тлі утизму прав кримчан, у яких залишається все менше і менше можливостей в'їджати або в'їжджати на материк.

Кримський «кордон» перетворився не тільки на корупційну яму, а й на аналог «керченського мосту». Українські громадяни змушені годинами стояти в пробках і проходити принизливі перевірки. Ті, хто іде громадським транспортом, змушені пішки перетинати кордон, незалежно від віку,

в спеку, в холод і дощ.

Всі ці факти вже неодноразово озвучувалися. І ось настав час діяти. Так, ми всі підтримуємо товари блокаду Криму. Тому що впевнені: це збільшить навантаження на держбюджет Росії, зніме всі моральні питання з приводу торгівлі з окупантами і зробить їх більш договороздатними в частині дотримання прав людини.

Так, кримчани мають приїжджати в Херсонську область і купувати продукти на місцевих ринках, на оптово-роздрібних складах і в супермаркетах.

Все правильно, але ось одне питання мені нікя не дає спокою. Зтуртовано виступаючи проти законопроекту «Про ВЕЗ «Крим», що пропонуємо натомість?

Чи є сьогодні у когось на руках альтернативні законопроекти? Опрацювані чи нормативні акти, на підставі яких кримчани зможуть в'їджати на материк, зокрема й за продуктами харчування?

Адже вже сьогодні окупаційна влада почала примушувати кримчан проходити процедуру відмови від українського громадянства. Зовсім недавно був при-

скорений процес заміни номерних знаків на автомобілях з українських на російські.

Чи готові пропозиції в парламент обійтися Кабміном щодо того, хто, в яких обсягах і які саме товари кримчани зможуть завозити в Крим? Це зможуть робити підприємства, ФОП чи просто юридичні особи?

Без закону про «ВЕЗ «Крим» кримські компанії підпадають під дію штрафних санкцій, оскільки упродовж усього періоду окупації будуть позбавлені можливості здавати податкові накладні. Можливо, такі підприємства будуть змушенні перереєструватися на материкові або ліквідуватися. Чи готові рекомендації, як діяти в цьому випадку, і чи прописані процедури?

Водночас процедура виїзду/в'їзду до Криму для пересічних громадян України з кримською пропискою досі не спрощена. Як і не спрощена процедура оформлення документів.

Тобто, чи готова вся необхідна нормативна база для того, щоб забезпечити ефективну реінтеграцію Криму? Чи завдання — закон-

сервувати Крим до кращих часів? Чи є блокування Криму актом ПРОТИ, так характерним для віорашньої української політики? Або актом ЗА, якого потребує сучасна Україна?

Ми проти того, щоб діяв закон про вільну економічну зону? Чи ми за те, щоб замість нього була ухвалена маса інших законів, які відрегулюють нинішній статус Криму в інтересах і держави, і суспільства? Якщо за, де ці документи?

Ще більше нам необхідна прозора, відкрита візія того, що ми плануємо робити. А раптом виявиться, що, досягнувши, наприклад, вимкнення електрики для кримчан, ми лише отримаємо гуманітарну катастрофу на півострові? Що якщо наші співвітчизники почнуть вмирати в лікарнях, пологових будинках, будуть змушені сидіти в темряві, в холоді, діти — вчитися при свічках? Кому потрібна піррова перемога?

Замість гасел кримчанам на другому році окупації як вода необхідна довготриваля стратегія, яка пояснює — як ми будемо послідовно додомуагатися звільнення рідного краю та його мешканців, остаточно не відсіючи їх від України. Потрібні green i white

papers, які необхідно вносити на публічне обговорення, а потім — вносити на розгляд у парламент і уряд.

Безрезультивні кулурні переговори — це показник того, що потрібно боротися з системою. Але чи були спроби щось запропонувати публічно? Чи вичерпані легальні процедурні можливості до кінця? Чи є щось, що ми можемо запропонувати владі? Чи ми готові тільки протестувати, щоб щось там скасували, а далі, як піде?

Час дій із заплющеними очима вже давно минув. Настав час напруженої інтелектуальної роботи, насідком якої і має бути дія.

Я розумію, що товарні потоки в Крим потрібно блокувати. Це — правильний крок. Але чи продумані наступні за ним другий, третій, п'ятий, п'ятдесятій? Чи ми будемо робити кроки за натхненням, доти, доки не намаємо вірний шлях, так, як це упродовж сорока років робив Мойсей?

Сергій КОСТИНСЬКИЙ,
кримський політолог, радник міністра інформаційної політики України, експерт Кримського інституту стратегічних досліджень (CISS)
<http://ua.krymr.com>

МІЛІЯРД РУБЛІВ ВІДІЛИЛИ ШКОЛАМ У КРИМУ НА ЗАХИСТ ВІД ТЕРАКТИВ

До кінця поточного року Крим має освоїти 1 мільярд рублів на забезпечення антитерористичної безпеки установ сфері освіти, науки та молоді російського уряду Криму Айдер Аблятіпов на прес-конференції в Сімферополі.

«Йшлося про розподіл одного мільярда рублів саме на ці питання. Сюди включені 269 муніципальних шкіл і 58 державних освітніх об'єктів — технікумів, інтернатів. Робота з освоєння 1 мільярда рублів до кінця поточного року має бути виконана», — зазначив Аблятіпов, повідомляє «РИА Новости» (Крим).

За його словами, в комплекс заходів щодо забезпечення антитерористичної безпеки закладів освіти входять, у тому числі, будівництво огорож по периметру будівель, установка «тривожних кнопок» і систем відеоспостереження, а також надання функцій з охорони об'єктів ліцензованим охоронним організаціям.

У свою чергу, глава апарату антитерористичної комісії Криму Олександр Буличов зазначив, що аналогічна робота проводиться в закладах охорони здоров'я.

Як повідомляється, в Криму після його анексії Росією приділяють особливу увагу питанням боротьби з тероризмом. Під час нещодавніх відвідин півострова секретар Ради безпеки Росії Микола Патрушев висловив стурбованість тим, що в Криму зростає загроза терористичних провів з боку «бойовиків і націоналістів з України».

І як же це бідний Крим вижив у «страшній» українські часи, коли «бойовики і націоналісти» і взагалі, хто тільки хотів, вільно курсували півостровом, але ніхто й жодних терактів не чув, не бачив і не боявся...

У СІМФЕРОПОЛІ ВХІД ДО ГІМНАЗІЇ ОБЛАДНАЛИ ТУРНІКЕТАМИ

У сімферопольській гімназії № 1 імені Ушинського до початку нового навчального року поставили турнікети. Як повідомляє кореспондент «Крим.Реалії», учням збираються видати іменні магнітні картки для проходу через турнікет. Як пускатимуть до гімназії батьків, адміністрація поки не повідомляє.

За твердженням керівництва гімназії, магнітні картки учням видадуть безкоштовно, але у випадку втрати нові картки батьків повинні будуть купувати за свій рахунок.

В адміністрації гімназії змогли відповісти, як турнікети позначаться на можливості швидкої евакуації дітей із школи в разі пожежі або стихійних лих. Навчальні пожежні трапоги з евакуацією учнів, за словами батьків дітей, у гімназії проводяться рідко, і зазвичай приурочені до Дня цивільної оборони.

Як повідомляє кореспондент «Крим.Реалії», для батьків учнів це нововведення стало несподіванкою. Зараз адміністрація гімназії та фірма, яка встановила турнікети, збираються постфактум уклсти договір на використання магнітних карт із батьками учнів.

Чим хороша документастика? Вже тим, що жива реальність завжди яскравша і промовистіша за наші фантазії. Тому і намагаються передавати слова і події з максимальною точністю, дозволяючи собі хіба що стилістичну правку. Але іноді і це збіднєє картину. Ось, скажімо, щойно розпочав свою роботу кримськотатарський телеканал «Міллет», який організувала влада, аби замінити ним популярний «АТР», незаангажований і незазомбований, де іноді ще можна було почутий українське слово. Показували, як у школі № 42 (зберігаю стилістику) виступали перші особи від Рескомнацу. «Нікому не верте, що школа — це ерунда, інститут — це ерунда», — ділився своїми одкровеннями найголовніший із гостей. А вчителька креативно називала першокласників «первшими».

З напутніми словами звернулася до «первшів» й однадцятькласниця.

І слів то від самого кілька, але які промовисті:

«Чтоб хорошо училися не ленілися».

Звичайно, розмовна мова не завжди так і проситься в ефір, і тут мали

б попрощатися з телевізійни

ми. Але вони не завжди так і проситься в ефір, і тут мали

б попрощатися з телевізійни

ми. Але вони не завжди так і проситься в ефір, і тут мали

б попрощатися з телевізійни

ми. Але вони не завжди так і проситься в ефір, і тут мали

б попрощатися з телевізійни

ми. Але вони не завжди так і проситься в ефір, і тут мали

б попрощатися з телевізійни

ми. Але вони не завжди так і проситься в ефір, і тут мали

б попрощатися з телевізійни

ми. Але вони не завжди так і проситься в ефір, і тут мали

б попрощатися з телевізійни

ми. Але вони не завжди так і проситься в ефір, і тут мали

б попрощатися з телевізійни

ми. Але вони не завжди так і проситься в ефір, і тут мали

б попрощатися з телевізійни

ми. Але вони не завжди так і проситься в ефір, і тут мали

б попрощатися з телевізійни

ми. Але вони не завжди так і проситься в ефір, і тут мали

б попрощатися з телевізійни

ми. Але вони не завжди так і проситься в ефір, і тут мали

б попрощатися з телевізійни

ми. Але вони не завжди так і проситься в ефір, і тут мали

б попрощатися з телевізійни

ми. Але вони не завжди так і проситься в ефір, і тут мали

б попрощатися з телевізійни

ми. Але вони не завжди так і проситься в ефір, і тут мали

б попрощатися з телевізійни

ми. Але вони не завжди так і проситься в ефір, і тут мали

б попрощатися з телевізійни

ми. Але вони не завжди так і проситься в ефір, і тут мали

б попрощатися з телевізійни

ми. Але вони не завжди так і проситься в ефір, і тут мали

б попрощатися з телевізійни

День військової розвідки в Україні відзначається щороку 7 вересня. В цей день у 1992 році президент підписав указ про створення управління військової стратегічної розвідки Міністерства оборони України. Про діяльність розвідки відомо небагато. Але це не свідчить про те, що її немає або вона не працює. Секретність та секретність — така специфіка роботи спрощеної розвідки. Напередодні професійного свята військового розвідника «Укрінформ» зустрівся з її першим керівником Олександром Скіпальським, якого вважають батьком української військової розвідки. Він люб'язно погодився розповісти, як народжувалася українська розвідка в погонах, чим вона займається і чому Росія до останнього часу офіційно ніколи не визнавалася потенційним

— У мене зберігся історичний документ, доповідна записка, яку я писав вищому військово-політичному керівництву України ще у 1992 році, про необхідність змінчення військових устроювань і загрозу проявів сепаратизму на Донбасі. Це я кажу до того, що інформація її оцінка така була. Вона не була визначальною, тому що я не думаю, що цю інформацію Марчуку у подальшому доповідали на РНБО і президенту. Але загрозу з боку тих регіонів і з боку Росії ми постійно відчували. Я завжди казав, що Чорноморський флот і його утримання Росією в Криму — це вуздечка на шию українського коня.

— Тобто про загрозу з боку Росії було відомо ще в 1992 році? I Ви про це доповідали вищому військово-політичному керівництву України?

— Так, і цей документ у мене є.

— А на основі чого ви дійшли такого висновку. I чому про це ні слова не було сказано у військовій доктрині України за всі часи незалежності, а лише нещодавно у ній з'явилось таке формулювання, вже після військової агресії Росії?

— У військовій доктрині не було. Але я можу вам офіційно стверджувати, коли я був начальником військової розвідки до 1997 року, то в певних робочих документах Міністерства оборони, я не буду називати їхньою формою, я ніколи не ставив підпис, поки в них на першому місці не стояла загроза з боку Росії. Інша справа, що це не всім подобалось. Мої наступники і деякі колеги робили заяві майже протилежні. Обнімаючись з росіянами, вони навіть заявляли, що не знають, чи російські, чи українські вони офіцери і генерали. Такі люди були і серед керівників українських спецслужб.

— I хто ці невизначені «патріоти»?

— Поки я не хочу озвучувати це на аудиторію. Я цим людям казав про те, наскільки така поведінка шкодить Україні, наскільки вони своєю роздвоєністю сприяли агресії Росії.

ЗАРОДЖЕННЯ ВІЙСЬКОВОЇ РОЗВІДКИ
— Олександре Олександрович, давайте повернемось на початок 90-х років. Пригадайте, як формувалася військова розвідка в Україні? З чого все починалось, і як пройшло відділення від радянської системи?

— Коли в 1991 році був утворений Головний штаб Міністерства оборони, я був серед тих 30 чоловік, які входили у той час до операційної групи створення Збройних Сил України. Я тоді обіймав посаду виконувача обов'язків начальника управління військової контррозвідки Служби безпеки України. Оскільки військова контррозвідка у своїй роботі базується на військових формуваннях, то я володів ситуацією, яка там склалася.

Начальником Головного штабу, який потім переїменували в Генеральний, був генерал Живіця. Він приїхав з Москви, при формуванні структури Головного штабу Збройних Сил України його диспозиція була така, що «ми не будемо тут розгортати частини розвідки. Нам все це в рамках співдружності буде надавати російське ГРУ». Безумовно, що міністра оборони Костянтина Морозова ця позиція не влаштовувала. Він запропонував мені на цей період відкомандуватись сюди і допомогти йому створювати військову розвідку. Для мене це був непростий вибір. Я все життя працював у системі КДБ. Але для мене прикладом була ситуація в Радянському Союзі. Після звільнення керівника ГРУ Серова на цю посаду рішенням політбюро було призначено заступника голови КДБ генерала Іващенка. Саме він створив нинішню систему «монстра» ГРУ.

Я закінчував вищу школу КДБ і це все знат в теорії. Я погодився й, оцінюючи з позиції сьогодення, скажу, що це був правильний вибір Морозова і Кравчука про призначення на посаду керівника військової розвідки людини з органів, із СБУ. По-перше, в Мінобороні України, яке тільки створювалося, офіцери приїшли з усіх куточків Радянського Союзу. В тому числі там були і члени військового штабу ГКЧП, які повтікали з Москви, щоб сховатися від Єльцина. А по-друге, методика жорсткого управління в Мінобороні, вона не дозволила б офіцеру, вихідцю із того середовища, здолати всі бюрократичні перешкоди.

В ті часи ми повернули в Україну більше 400 офіцерів-професіоналів — розвідників, не тільки українців за національністю, а й громадян України, чиї батьки тут проживали. Серед них були люди, які виділялися своєю активністю і розумінням проблеми. Одним з таких офіцерів був полковник Сергій Горбатовський. Він очолював центр агентурної розвідки в Закавказзі, брав участь у

ньюмому, при людині цивільній, яка не розумілась багато в чому у військових справах, все це було віддано і почався процес руйнації. При ньому почався також розпродаж запасів і неповернення коштів назад у Міноборону на модифікацію і на забезпечення офіцерів житлом.

— А куди пішли ці кошти?

— Щось пішло в державний бюджет, але все, що ми зберегли у перші роки, вони перетворили у свою вотчину і почали торгувати з величими дисконтами особисто для своїх комерційних структур і для себе.

ЩО ЗМІНИЛОСЯ ЗА 23 РОКИ?

— Порівнайте військову розвідку тих часів із нинішньою?

— Ви мені ставите запитання не зовсім коректне: як людині зацікавлені давати оцінку? Я багато років працюю як громадський активіст і в політиці. Тому я переступлю через цю корпоративну незручність відносно своїх колег і, не торкаючись прізвищ (ях не буду називати), скажу, що, безумовно, тут немає вини керівництва безпосередньо структури. Ви знаєте, мені було простіше. Я, зрозумівши, наскільки складно було утворювати розвідку, можу тільки по собі сказати, який був величезний спротив і від кого. Військова розвідка, вона ж також контро-

Януковичу. I якщо ви уважно слідкуєте за військовою тематикою, то колишній начальник Генерального штабу Замана сказав в одному з інтерв'ю, що інформація з розвідки була в нас. I він, повернувшись із Криму, зайдов до виконувача обов'язків президента України Турчинова Й, маючи інформацію і реальні сили в Криму, які були готові, запропонував жорстко розправитися з тими першими купками «зелених чоловічків». На що Турчинов Йому заявив, що «нам західні партнери не рекомендують цього робити».

Я багато років казав, що ми дочекаємося, особливо коли відбувались події в Чечні... Уже тоді не тільки я, а й аналітики, з якими я працював (це 1994 рік), стверджували, що, розібравшись з Чечнею, розібравшись на Кавказі, Росія обов'язково піде на Україну.

На чому були основані Ваші припущення?

— А тому, що механізм такий. Якщо крокодил приречений їсти і хапати живу істоту, то він траву не буде їсти. Він вмре, але не їстиме її. Так і агресивна російська машина, яка, починаючи ще з часів Івана Грозного, спаливши Казань і знищивши корінне населення Сибіру і так далі, — це військова машина, її дуже складно зупинити.

— Але після Чечні, як ми пам'ятаємо, у 2008 році під удар потрапила Грузія?

Олександр Скіпальський: ПОДІЇ БІЛЯ ВЕРХОВНОЇ РАДИ — ЦЕ ПІДГОТОВКА ДО ВИСТУПУ ПУТИНА В ООН

— Чому ми погодились на такий варіант? Так зване управління розвідки в Генеральному штабі Збройних Сил України тримали без розвиненої інфраструктури, сподіваючись, що Росія допоможе. Ми ж вирішили створити абсолютно окрему структуру з нуля — стратегічну розвідку. Ми не брали на себе відповідальність з реорганізації тактичного рівня розвідки. Ним займалось управління в Генштабі. Стратегічна розвідка — це розвідка на роки, на перспективу. Вона відрізняється від розвідки тактичної, і в основі своїх вони добувала дуже серйозну інформацію, пов'язану з країнами, які становлять загрозу або представляють інтерес для України у сфері оборони і військової політики. Наша ідея знайшла повну підтримку, за що ми вдячні Морозову. А найголовніше — нас підтримав президент Кравчук.

Ми взялися саме за розбудову стратегічної гілки. Це — міжнародні зв'язки, військовий апарат, підготовка кадрів, створення факультету, підбір офіцерів, закладали основу оперативної роботи. I найголовніше — базу: ми будували своє управління, не посилаючись на допомогу Росії.

Ланка тактичного рівня працює з військами. Наприклад, розвідувальна рота окремої бригади. Вона військовому стратегічному управлінню не підпорядковується, а підпорядковується управлінню в Генштабі. При Януковичі її недооцінили. Перетворили в кадровий склад. Наприклад, на папері є рота, а в реальності є тільки старшина цієї роти. Ось такими нас застала анексія Криму і війна на Донбасі.

ПРОЦЕС РУЙНАЦІЇ

— Тобто смертельний удар по розвідці був завданий режимом Януковича?

— Продаж військової техніки і грабіж України почався десь наприкінці 1993-го — на початку 1994 року. Я, будучи начальником головного управління, виказував своє недоволення, доповідаючи і міністру Шмарову, і секретарю Ради безпеки Горбуліну про неузгодженість дій відносно продажу полка розвідувальної авіації в Лиманському. Його продали, не запитавши мене, я тоді був у відрядженні. I там немає моого підпису, підпису розвідки, що вона погоджується, що ця військова частина не потрібна для Збройних Сил. Потім передача військового компоненту тих залишків космічних структур із загальнюючою радянською системи в Мукачевому і Криму в цивільному управлінні. Але ж космос — це, насамперед, розвідка.

Її потрібно було переформатувати і використовувати в інтересах Міністерства оборони. Але при Шмарові, тому що саме при

люді озброєння, але тільки всередині країни, хоча так само повинна була б супроводжувати її і за кордон. Не СБУ повинна була торгувати зброєю, а військова розвідка контролювати. Ми б дозовано дивились, куди ця зброя йде. Може, вона пройде через різні країни і повернеться до тієї країни, яка стане агресором. I вийде, що ми самі свого ворога озброюємо. Ale оскільки тут була матеріальна цінність для влади, в мене є документи, де я писав, що представника головного управління розвідки обов'язково потрібно вклопити в склад експертної групи при Кабінеті Міністрів, щоб ми хоч знали. I Шмаров тоді пише, що це недоцільно, мовляв, у нас там є представник штабу озброєння. Це все був результат домовленостей, щоб не дати можливості військовій розвідці, в тому числі Скіпальському, щось контролювати і володіти звойкою інформацією.

Для того, щоб мене контролювати, СБУ заводить на мене оперативно-розшукувову справу. Це був 1993 рік.

Керівництво СБУ вам не довіряло чи перевіряло?

— Я не знаю, вони довіряли чи перевіряли — це їхня справа. Я вам кажу, що була заведена контррозвідувальна справа. Мені було присвоєно псевдонім у справі — «Маршал». Так що я — єдиний маршал в Україні, маршалі більше немає. Це робилось для того, щоб мене можна було контролювати, мої телефонні розмови. I вже з позиції сьогодення я переконаний, що все це робилося для того, щоб знати мої наміри відносно торгівлі зброєю, адже там йшлося про мільйонні прибутки.

Безумовно, ця інформація мені стала відома, я доповів президенту. I за збігом обставин один із заступників СБУ був звільнений. У тому числі й у зв'язку із цим. Його, безумовно, підставили. Він усередині відмовився підписувати деякі документи, які торкалися військової тематики, бо бачив, що це. I, на нещастя, якраз Йому і доповідали про наявність такої справи на мене.

Невже всередині спецслужб досі триває корпоративна війна?

— Звичайно. Я вам зараз першому кажу, що писатиму мемуари, де про все це згадаю. Що найбільшою перешкодою в розвідувальні процесах з боку Служби безпеки України, вихідцем якої я є. Ale розумієте, своя структура безпеки, яка повинна була сприяти розвідувачам, допомагати, вона, навпаки, перешкоджає всіляко в надані прав і можливостей. Особливо це стосується ведення оперативно-розшукувової діяльності. Ви уявляєте військову розвідку, яка не має права вести оперативно-розшукувову діяльність? I керівництво СБУ не стідалось писати такі документи, що вони проти цього. Це добре, що я знов усе зсередини, добре, що в мене залишились зв'язки і я відчував, звідки вітер віє, й мені все-таки вдавалось організовувати роботу військової розвідки.

Отже, ви переконані, що те, що сталося у Криму і зараз відбувається на сході України, це — не вина військової розвідки як структури, яка мала би це попередити чи передбачити?

(Закінчення. Поч. на 6-й стор.)

Так-от, щодо національної ідеї. Я думаю, що багатом, у тому числі і в оточенні президента, людям, які ніколи природно не сповідували українську національну ідею, дуже легко попастися на їхню вудочку. І очима російських інтересів дивиться на мене, на українця, який кричить: «Я люблю свою Україну!», і звинуватити, що моя любов — фашизм. От у цьому була помилка страшна Януковича. А спочатку Кучма коливався: «Скажіть, яку Україну ви хочете?». Це десь 1997-1998 рік був. Це абсолютно не міг зрозуміти Янукович за свою природою, за природним відбором генетичним. І сьогодні багато хто в оточенні президента цієї сутності не розуміє. Це — наша біда. Вони бояться всього того українського, що для нас є сутністю, як для кожної нації. Бо в них це місце було зайнято їхнім попереднім генетичним корінням. Це — простий, але дуже важливий нюанс, який в нас ніхто не оцінює і не обговорює. Мовляв, незручно. Але це в собі несе величезну загрозу.

Я задоволений, що президент зрозумів і не став проводити далі політику руйнації добровольчого руху. Це ж якщо вибити цю енергію волонтерського добровольчого руху, який зупинив загрозу, тоді все — іди і бери. Не можна цього робити. Я не ідеалізую «Свободу». Але не «Свобода» гранату кидала, а співробітник МВС. Нехай МВС відповість, як у його лавах опинилася людина з посвідченням. Це — юридичний факт. Тоді чому ми перекладаємо це все на «Свободу»? Не беріть — ви взяли, тому несіть відповідальність. Тому тут є один рецепт, і я був би радий, якби ви написали це. Не підігрівати Росії! Безумовно, треба притягнути відповідальних — спокійно, без апломбу, без істерики. Реально розібратися, хто виконавці. Тому що, я не виключаю, бо маю сам оперативні дані, що окремі співробітники ФСБ, ГРУ тут вільно розійджають з фальшивими українськими документами, представляючи тут бізнесменами, і так далі. У нас дуже слабенький що контролюється розрівувальний режим, не відловлює їх тут. Вони абсолютно спокійно себе почивають. І як приклад наведу, що представники так званої проросійської організації «казачої» на Оболоні вибухівку підприяли. Це добре, що їх затримали. Це — перше затримання, де спрашувала успішно СБУ. А скільки таких організацій в Україні? Більше 50 проросійських організацій. Керівник однієї з таких організацій живе на Банковій і спостерігає через вікно, що там відбувається за огорожею у президента.

ЗМІНИ ДО КОНСТИТУЦІЇ

— Зараз основна увага українського суспільства прикута до змін до Конституції України в так званій частині щодо децентралізації. Як вони вплинути на безпекову ситуацію в Україні? Їхні прийняття покращить обороноздатність держави або ж навпаки країна стане слабкішою в протистоянні з російською агресією? До речі, знакомим є те, що «Опозиційний блок» повністю підтримав ці зміни?

— Безумовно, не ми з вами придумали таке правило, що, оцінюючи те, що відбувається, завжди спітай: кому це вигідно. І якщо «Опозиційному блоку» — не тільки носію, а й виконавцю російських намірів — це одностайно вигідно, то елемент загрози існує.

Не можна приймати такі рішення, в тому числі й оці змін щодо формування територіальних громад. Ця вся робота важлива, але я б її робив частинами. Ніхто ж не заважає передати повноваження з наповнення і розпорядження з бюджетом просто так, як експеримент, хоча б двом-тремъ областям.

— Це можна зробити без внесення змін до Конституції?

— Так. Передайте, подивіться, як воно запрацює. А та ситуація, в якій нині опинилася влада, є дуже складною. Не можна їй сьогодні позаздрити. Але єдине, що мені хотілося б порадити, як людині старшій за віком за них: дуже обережно все робити. Не розвалюйте хату, не побудувавши нової.

Мені не сподобалася атмосфера ухвалення тих змін до Конституції у Верховній Раді. Поведінка Гройсмана нічим майже не відрізнялася за формою від поведінки Калетника. Не розумію, навіщо вони створюють таку картинку, яку самі ж стільки разів засуджували. Ну уникніть цього! Закрійте засідання, зробіть перерву, не робіть цього. Але маємо те, що маємо.

Щодо моєї позиції, мій підпис стоїть під зверненням групи інтелігенції до президента

Тримаймо порох сухим!

РОСІЯ ВТРАТИЛА КУРАЖ?

Хоча Росія і продовжує концентрувати на межах контролюваного нею двоєдного сепаратистського анклаву ДНР/ЛНР неабиякі військові сили, маломовіро, що вона ризикне вирішити «донбаське питання» стрімким «кавалерійським наскоком». Про це в статті для DT.UA пише Володимир Горбулін, радник Президента України, директор Національного інституту стратегічних досліджень при Президентові України, доктор технічних наук, професор, академік НАН України.

«Перспективи такої «кавалерійської атаки» неоднозначні не тільки у військовому сенсі, а й у наслідках зовнішньополітичних. Загалом Росія вже досить давно втратила темп, кураж і драйв у провокуванні збройної кризи на території України, перейшовши до затяжної гри навколо статус-кво. І, швидше за все, як і в усюму іншому, тут можна очікувати неординарних рішень, що претендуватимуть на тактичну успішність. Однак такі рішення побічно, але традиційно ведуть до стратегічного ослаблення Росії, — це вічна проблема низької стратегічної культури, характерної і для позавчорашиної царської Росії, і для вчорашиної Радянського Союзу, і для нинішньої Російської Федерації», — упевнений радник Президента України.

На думку Горбуліна, для Росії конфронтаційний сценарій — найбільш ризикований з усього, що можна вибрати. Тим не менше, вважає Горбулін, допустити військову поразку ДНР/ЛНР Кремль не може собі дозволити, оскільки це буде означати найбільшу поразку Москви на пострадянському просторі, що ставить під принципово важливе питання всії подальші реінтеграційні плани і проекти Кремля в євразійському напрямку.

ПІДЛА «РУССКАЯ ОСЕНЬ»...

Управлінням Служби безпеки України в Харківській області фіксуються нові спроби дестабілізувати сусільно-політичну ситуацію в регіоні. Як повідомляє начальник прес-центру СБУ в Харківській області Владислав Абдула, ці провокаційні ворожі дії є нічим іншим, як новим етапом агресії Російської Федерації проти України — так званим планом «Русская осень».

Я вважаю хорошим кроком призначення начальником головного управління розвідки генерала Кондратюка, який себе позитивно зарекомендував на посаді начальника контррозвідки СБУ, де набрався досвіду ведення воєнних дій та роботи в умовах війни. Він набагато ширше зрозуміє ситуацію, що відбувається, і тому його президент призначив начальником головного управління буквально кілька місяців тому.

Мені подобається, що президент приділяє зараз достатньо уваги військовій розвідці. Приємно також, що Порошенко особисто прибуває на призначення Кондратюка і поставив йому завдання. Це для начальника головного управління розвідки Міноборони дуже важливо. Тому що міністр може не погоджуватися із його пропозиціями. Але, доповідаючи міністру, він зобов'язаний сказати, що це — завдання Верховного головнокомандувача — Президента. Така індulgèнція, яка надається спецслужбам у різних державах, важлива для того, щоб цю всю гнілість буровато кілька місяців тому.

За словами В. Абдули, Росія для чергової атаки обрала Харківщину, «адже регіон є одним з ключових форпостів збереження єдності всієї країни».

«Вже майже півтора року, незважаючи на усі спроби розхитити ситуацію у регіоні, органам державної влади, місцевого самоврядування і правоохоронням за підтримки всіх небайдужих громадян вдається зберегти мир і спокій на рідній Харківщині. Човеність це не подобається кремлівським «ляльководам» та їхнім прислужникам. За оперативними даними, за інформаційними акціями стоять спецслужби Російської Федерації, які, використовуючи підконтрольні соціальні мережі, Інтернет-ресурси та ЗМІ, маніпулюють громадською думкою», — наголосив В. Абдула. СБУ закликає мешканців Харкова й області не піддаватися на провокациі, довіряти інформації лише з перевірених джерел, уникати розповсюдження неправдивих чуток.

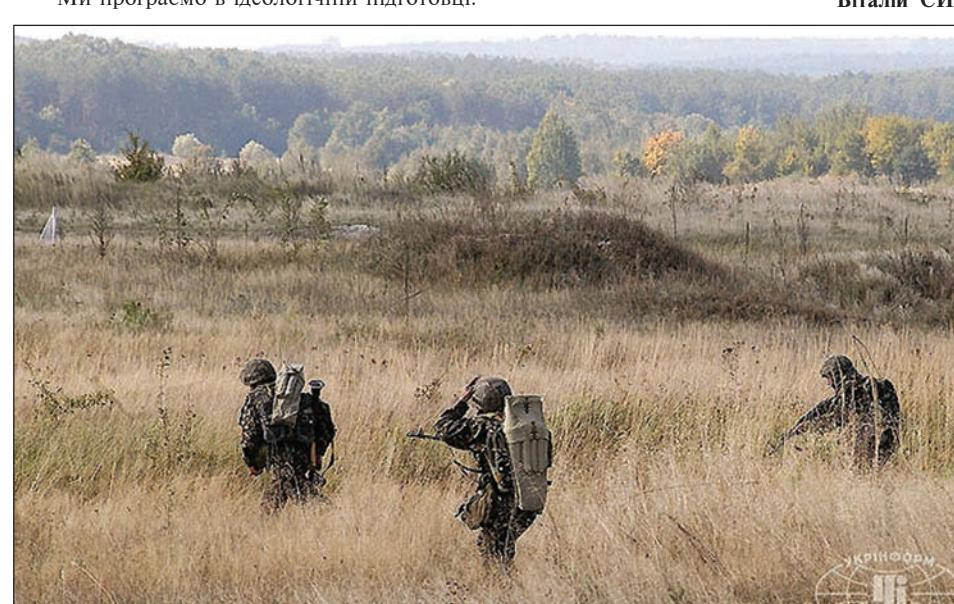
ЗАТРИМАЛИ ЩЕ ОДНОГО

Співробітники Служби безпеки України затримали поблизу села Славне Мар'їнського району Донецької області громадянина Російської Федерації, який брав участь у бойових діях у складі незаконних збройних формувань терористичної організації «ДНР».

Як повідомили УНІАН у прес-центрі СБУ, громадянин Росії, бойовик на прізвисько «Румін», під час затримання був одягнутий у військову форму російського зразка, при собі мав РПГ-26 та гранату Ф-1. За його словами, під час відбування покарання у виправній колонії на території РФ він був завербований співробітником ФСБ для участі в бойових діях у складі бандформувань «ДНР».

Росіянин, чергував на спостережних пунктах бойовиків у складі підрозділу терористичного угруповання «Оплот» та брав участь у встановленні позицій Збройних Сил України. Бойовик безпосередньо здійснював корегування артилерійського вогню по позиціях сил антiterористичної операції у районі села Тарамчук Мар'їнського району.

«Він розповів, що з часом, побачивши низькі моральні якості терористів, відсутність перспектив самопроголошеної республіки, відверту брехню проросійських ЗМІ щодо реальної ситуації на Донбасі, прийняв рішення здатися з особистою зброєю силам антiterористичної операції», — повідомили у прес-центрі СБУ.

DO MIŁEGO ZOBACZENIA, POLSKA!

В умовах етнічного розмайття Криму, де проживають представники більш ніж 100 національностей, гдіє місце посідає Товариство поляків, яке цього року відзначило своє 20-річчя, про що раніше писала «Кримська світлиця» в одному з серпневих номерів газети. А сьогодні, в продовження теми про кримську польську спільноту, маємо нагоду дещо розширити рамки знайомства і з товариством, і взагалі з Польщею.

Членами Товариства поляків є люди різного віку, різних професій, але всіх їх — підприємців, учителів, лікарів, студентів, пенсіонерів — об'єднані усвідомленням приналежності до польської спільноти, прийняття її суспільно-історичних та культурних цінностей, пошана до своєї історичної Вітчизни. Разом з тим двері організації завжди широко відчинені і для представників інших національностей, усіх, хто прагне долучитися до історії, традицій, культури Польщі. Головною метою діяльності товариства є напрямок роботи, спрямований на всеобщий розвиток та популяризацію польської мови, культури, плекання та виховання молоді в дусі національних традицій.

Юзефа Мишковська

Величезна заслуга в успішній діяльності товариства, в подальшому його розвитку, безперечно, належить голові товариства пані Юзefії Мишковській. Це — людина, яка працює з великою віддачею власної душі і серця, вміє збирати навколо себе людей, викликати інтерес до відродження всіх складових польської культури. Променисті добрі очі, ласкова усмішка, шляхетність і доброта у стосунках з оточуючими, величезний життєвий досвід, глибока мудрість, прагнення допомогти кожному, жити для людей — все це приваблює всіх тих, кого доля звела з пані Юзefою. Впродовж багатьох років їй вдалося зберегти осередок польської культури в Криму, згуртувати польську родину.

Завдяки їй у товаристві панує надзвичайно широка доброзичлива атмосфера, в якій кожному тепlo і затишно. З ініціативи пані Юзефи та активістів у товаристві проходять цікаві зустрічі з гостями з Польщі, з журналістами, з людьми творчої праці. Широко відзначаються польська народні свята, до яких готуються всі члени товариства, виявляючи свої здібності і таланти.

Діяльність товариства, спрямована на налагодження та зміцнення особистих контактів і дружніх відносин між громадянами Польщі та Криму, прагнення до порозуміння і взаємного пізнання — все це знайшло своє відображення в реалізації поїздок членів товариства до сусідньої дружньої держави. Ось і нещодавно кільком членам нашого товариства пощастило відвідати Польщу на запрошення наших польських друзів. Тож, налаштувавшись морально, забезпечивши себе по мірі можливостей матеріально, перетнувши кордони, ми, нарешті, опинилися на польській землі в місті Перемишль, звідки, згідно з визначенням за-

Шамотули — невелике за-тишне містечко на відстані близько 30 км від Познані. Має досить розвинену інфраструктуру, зручне транспортне сполучення, широку мережу соціально-побутових закладів. Цікавим є факт, що при забудові району, в якому мешкає подружжя Висоцьких, де з початку ХХ століття існує спортивний комплекс, вулиці навколо нього мають спортивні назви, зокрема, Висоцькі мешкають на вулиці Хокейній, а неподалік знаходяться вулиці Велосипедна, Футбольна, Тенісна, Спринтерська, Шахова та ін. Слід зазначити, що спорт у житті поляків посідає одне з провідних місць.

Кракова, через який пролягав маршрут, доїхали автобусом, а звідти — потягом до Познані.

Найперше, що вразило і в перший день поїздки, і в усі наступні, — це абсолютно рівні, гладенькі автошляхи. Їдеш — і отримуєш насолоду від самої їзди. А ще вздовж траси поставлені загорожі з метою шумоізоляції для людей, будинки яких знаходяться поблизу траси. На деяких огорожах нанесено зображення птахів: як пояснили наші попутники, місцеві мешканці, це для того, щоб пташки не билися в цю огорожу.

Благополучно діставшись комфорtabельним потягом до Познані вранці наступного дня і пересівши на потяг рeгionalnyй (це аналог наших електричок), через годину були вже в містечку Шамотули, де на вокзалі на нас вже чекали наші друзі – подружжя Висоцьких, Барбара і Веслав. Радісні обійми,

Валентина Волкова біля Курницького замку

Більш вражаючим об'єктом комплексу є старовинна цегляна вежа так звана Baszta Halszki – башта Гальшки, пов'язана з трагічною історією княгині Ельжбети Острозької (зменшеннем ім'я Гальшка), яка походила з давньоукраїнського роду Острозьких. Гальшка не погодилася на шлюб за домовленістю з літнім Лукашем Гуркою, і одній її силоміць відвезли до Шамотульської вежі, де вона провела 14 років майже у повній ізоляції в середньовіч-

кої і в Александри (Олі) Лукашевської-Клос. Зустріли нас дуже радісно, в перші хвилини це був справжній вир сильних почуттів та емоцій, і цей неймовірний заряд позитивної енергетики тривав протягом усієї зустрічі. Ми відчули себе в родинній атмосфері. Пані Яніна і пані Оля – дуже милі, інтелігентні, лагідні, товариські. З ними легко було підтримувати розмову, і ми з особливим почуттям комфорту занурились у живе мовне середовище.

відині міста Курник були б неповними без оглядин славнозвісної пам'ятки архітектури XIV століття — Курницького замку. Нині в замку знаходитьться музей, де зберігається велика бібліотека, також зібрана колекція старовинних меблів, творів мистецтва, виробів з порцеляни. Серед перлин колекції — форtepіано, на якому грав Фредерик Шопен.

Швидко промайнув час, і вже надійшла пора прощатися з нашими друзями. Обмін презентами, прощальні розчулени обійми, побажання миру, добра і спокою — і ми вже в очікуванні подорожі до Познані, одного з найстаріших міст польської держави.

Лариса
ДАНИЛЕЙЧЕНКО,
Ніна ПРИМАК

Куточок Шамотульського парку...

У Шамотулиному парку. Дариса Лаштакенюк з Европею. Високий країн

(Продовження.
Поч. у № 34-36)

Успішна реалізація концепції створення Збройних Сил України вимагає розробки й ухвалення Верховною Радою України пакету військових законодавчих актів зі створенням і діяльністю Міністерства оборони України, яке розроблятиме і подаватиме на розгляд Верховної Ради України:

військово-економічні розрахунки до економічної програми діяльності уряду;

військову доктрину України, що відповідає економічному і фінансовому стану.

Верховна Рада України за рекомендацією комісії з питань оборони й безпеки і Міністерства оборони України приймає такий пакет законів з побудовою Збройних Сил України:

Закон про статус Збройних Сил СРСР на території України;

Закон про оборону України;

Закон про Збройні Сили України;

Закон про проходження дійсної військової служби громадянами України;

Закон про військово-промисловий комплекс України.

Подальший розвиток Збройних Сил України буде базуватися на діяльності Міністерства оборони України, виходячи з потреб реальної військово-політичної обстановки, відповідно до договорів між союзними республіками з оборонних питань.

Ця Концепція зацікавила присутніх і викликала деякі запитання.

Так, наприклад, делегат з Івано-Франківська, звернувшись до мене, спітав: «Ця Концепція спрямована на збереження мирного розвитку подій, а якщо проти України буде застосована сила, як бути тоді?».

Я твердо заявив у відповідь: «Якщо потрібно буде стати на захист рідної Батьківщини, офіцери-патріоти не пошкодують для цього своєї крові!», що явно задовольнило делегата.

У цілому Концепція була схвалена.

Це був ще один крок до створення в Україні власних Збройних Сил, бо ця Концепція стала дорожньою картою для народних депутатів України у створенні національних Збройних Сил і була реалізована протягом 1991-1992 років за безпосередньою активною участі офіцерів-львів'ян, щоправда, держава ще досі не спромоглася достойно оцінити їхню самовіддану жертвованість.

Після виступу до мене підійшов невисокий на зріст чоловік з шевченківськими вусами і темними очима. Він відрекомендувався: «Голова секретаріату Руху Володимир Мулява». Він попросив дати йому текст Концепції для оформлення протоколу і рішення Першої сесії Великої ради НРУ.

Я виконав прохання голови секретаріату і, у свою чергу, попросив після друку копію Концепції передати мені особисто як історичний документ. Проте Володимир Мулява так і не зробив цього, але положення Концепції використовував у своїх майбутніх виступах, не посилаючись на її автора.

«Кримська світлиця» публікує газетний варіант книги полковника Віталія Лазоркіна, одного із засновників Збройних Сил України і Спілки офіцерів України, про історію творення Українського війська, і звертається із закликом до видавців та потенційних спонсорів підтримати видання повної версії книги. Звертатися з пропозиціями можна на електронну адресу редакції — kr_svit@meta.ua, або автора — v.lazorkin@ukr.net.

щастило познайомитись, проте в нього для цього були інші причини.

Наступного дня до мене в кабінет увійшло двоє офіцерів із штабу ПриКВО. Як з'ясувалося, вони були спеціально направлені для розслідування поведінки «бунтівного» полковника. Офіцери були налаштовані рішуче: вони перевірили навчальні плани і запропонували розповісти, за яких обставин і з чим я виступив у Києві 1 грудня 1990 року. Я поклав на стіл рукопис свого виступу з текстом Концепції творення Збройних Сил України і коротко сказав: «Ось! Читайте».

Мені були знайомі ці офіцери по спільній службі у штабі ПриКВО. Між нами ніколи не було конфліктів, та як поведуть вони себе у цій делікатній ситуації, знав лише Господь. Але суворі на початку розмови обличчя офіцерів у ході ознайомлення з матеріалами виступу несподівано пом'якшили. Прочитавши документи, підполковник Сокур В. У. здивовано співав: «І це все? Нам же казали, що ви виступали з закликоми проти радянської влади, за вивід Радянської армії з України і таке інше, а тут все ж навпаки!».

Я відповів, що, роби так, як вирішив. Я за все своє трудове життя знала двох комуністів — тебе і твоого брата, які віддано служили державі і собі нічого не взяли! Більшість партійців були не комуністи, а «кому істі», тобто працювали лише на себе. Тож

Дружина Євгенія

як це все відіб'ється на дітях і коханій дружині, яка, як корінна львів'янка, пишалася моєю роботою у відомій на цілій світ Львівській політехніці.

— Женю, я вирішив вийти з КПРС, — промовив я, роздягачучись.

— Ну той що, роби так, як вирішив. Я за все своє трудове життя знала двох комуністів — тебе і твоого брата, які віддано служили державі і собі нічого не взяли! Більшість партійців були не комуністи, а «кому істі», тобто працювали лише на себе. Тож

Тіє ж суботи, 1 грудня, делегати роз'їхалися. Львів'яни вишли опівночі поїздом Москва-Прага, який зупинявся в Києві, і тому були розселені по різних купе, що позбавило нас можливості поділитися враженнями і думками поміж собою.

На пероні Львівського вокзалу, потиснувши одне одному руки, ми розійшлися по домівках.

У понеділок я був на роботі, все було спокійно, підлівому, як завжди. А наступного вівторка до мене підійшов полковник Якубов і запитав, чи часом я не їздив до Києва у суботу, бо зі шта-

чався процес політичної розправи: із заднього ряду маєт запасу, комуніст Орлов вигукнув: «Не давати ему слова!».

Дехто з присутніх підтримав його пропозицію.

Той самий Орлов несамовито вигукував: «Виключити його з партії!». У залі зчинився галас, бо мої колеги і товариші, розуміючи ситуацію, вимагали надати мені слово для роз'яснень, а опоненти галасливо заперечували.

Президія уперто слова не давала.

У залі лунало: «Виключити, виключити!», а у відповідь: «Схаменіться! За що виключати!» — це мої прихильники намагалися мене захистити.

У залі наблизився розкол. I у цей напруженій момент якась літня незнайома мені жінка з крашеним у темно-рудий колір волоссям зі злісто вигукнула на мою адресу: «Націоналіст! Із партії ско!».

Мені важко було дивитися

Віталій ЛАЗОРКІН

ДЕЯКІ СТОРІНКИ З ІСТОРІЇ ТВОРЕННЯ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ

бу ПриКВО повідомили, що каналами КДБ пройшла операція інформація, ніби у Києві на зборах Народного Руху України з доповідю виступав якісь полковник на прізвище, яке подібне до прізвища Лазоркін.

Я зрозумів, що мій візит інкогніто до Києва завдяки роботі агентів КДБ перестав бути таємним, що настає час відповісти перед високим командуванням і за виїзд у столицю без його дозволу, і за «націоналістичний» виступ на рухівському з'їзді, і за саму Концепцію створення української національної армії.

Тому, усвідомлюючи усю міру відповідальності та небезпеки політичної розправи, я коротко відповів: «Так, це був я».

Віктор Михайлович не сподівався це почути, бо дуже розхвилювався і пішов до себе.

Наступного дня, у середу, на військовій кафедрі Львівської політехніки відбувалися партійні збори. Проходили вони спокійно до того моменту, поки полковник Якубов В. М. не виступив з явною дезінформацією, в якій, викривляючи факти, безпідставно звинувачив мене, полковника Лазоркіна, у підбурюванні студентів до страйків, у згріві навчального плану та націоналістичних публічних виступах. Я був шокований таким безчесям явно не офіцерського вчинку!

Ця відверта брехня вражала легкістю свого оприлюднення та цинізмом. Тим більше, що компартійна аудиторія традиційно завжди була готова до боротьби з ворогами народу.

Мое намагання спростувати наклеп і розповісти про зміст моєго виступу на зборах НРУ у Києві не мало успіху, бо мені не давали слова. По-

на цей театр абсурду, і у відповідь я голосно та рішуче промовив, що розцінюю поведінку партійного керівництва кафедри, що позбавило мене права голосу, як сплановану провокацію, наругу над правдою і порушення усіх демократичних принципів.

— Ці наші партійні збори віддають мені духом репресій 30-х років, але тепер не ті часи, юсім вам, хто спричинив цю провокацію, вже через рік буде соромно дивитися мені у вічі! Тому на знак протесту проти вчиненого вами проти мене свавілля я припиняю своє членство у партії! — гучно промовив я і з гордо піднятим головою вийшов із залі, попрямувавши до свого кабінету.

Увійшовши до кабінету, я важко сів за стіл, взяв чистий аркуш і написав заяву до партійного бюро про вихід з членства КПРС.

Надалі шляху не було...

Глава 6. СКРУТНІ ЧАСИ ПЕРЕБУДОВИ

Сидячи в кабінеті за написаним заяви про вихід із членства КПРС на знак протесту проти нових політичних репресій, я тихо промовив: «Історія повторюється!», загадавши розповіді свого батька про те, як у 1935 році сумнозвісна суддійська «трійка» засудила його, Іллю Лазоркіна, за звинуваченням у «троцькізмі» на підставі «свідчень» двох підставних «свідків» на 10 років ув'язнення.

Батько Лазоркін Ілля Васильович. Фото 1928 року, м. Київ

На час арешту батько був фахівцем у сфері планування економіки промислових підприємств, а такі фахівці були дуже потрібні у відомстві наркома Лаврентія Берії, якому Сталін поставив завдання створити в системі НКВС «трудові армії» з репресованих для здешевлення будівництва промислових підприємств згідно з його планом підготовки Другої світової війни.

Батько був родом з Сумської області, з хутора Комішанка Лебединського повіту. Моя бабуся, Лазоркіна Анна Іванівна, була корінною сумчанкою з дворянської родини Новикових-Дяченків, виховала сімох дітей. Всі вони стали поважними людьми. Мій дідусь, Лазоркін Василь Терентійович, батько моего тата, був знаний у Лебединському повіті краєві. Він походив з села Лазоркі, заснованого у XVI столітті в Оржицькому районі Полтавської області і розташованого на річці Сліпоріді у 39 км від районного центру. Дід мого дідуся під час перепису населення за часі Катерини II був записа-

ся як все відіб'ється на дітях і коханій дружині, яка, як корінна львів'янка, пишалася моєю роботою у відомій на цілій світ Львівській політехніці.

— Женю, я вирішив вийти з КПРС, — промовив я, роздягачучись.

— Ну той що, роби так, як вирішив. Я за все своє трудове життя знала двох комуністів — тебе і твоого брата, які віддано служили державі і собі нічого не взяли! Більшість партійців були не комуністи, а «кому істі», тобто працювали лише на себе. Тож

Справка о реабілітації

15 augusta 1962 r.

№ 500-пс2

Москва, К-289, пл. Куйбышева, д. 3/7

ВЫДАНА В ТОМ, ЧТО ПРИГОВОР ВОРОНЕЖСКОГО ОБЛАСТНОГО СУДА ОТ 29 ИЮЛЯ 1935 ГОДА, КОТОРЫМ ЛАЗОРКИН ИЛЬЯ ВАСИЛЬЕВИЧ 1901 ГОДА РОЖДЕНИЯ, РАБОТАВШИЙ ЗАВЕДУЩИМ ПЛАНОВО-ЭКОНОМИЧЕСКИМ ОТДЕЛЕМ ОБЛКОММУНСТРОЙТРЕСТА БЫЛ ОСУЖДЕН ПО СТ. 58-10 Ч. 1 УК РСФСР, ПОСТАНОВЛЕНИМ ПРЕЗИДИУМА ВЕРХОВНОГО СУДА РСФСР ОТ 1 АВГУСТА 1962 ГОДА ОТМЕНЕН И ДЕЛО ПРОИЗВОДСТВОМ ПРЕКРАЩЕНО НА ОЗНАЧЕННЫЙ ВЫДАЧЕЮ СПРАВКИ О РЕАБИЛИТАЦИИ.

ЗАМЕСТИТЕЛЬ ПРЕДСЕДАТЕЛЯ
ВЕРХОВНОГО СУДА РСФСР

(Продовження.
Поч. на 9-й стор.)

Трагічні події 13 січня 1991 року у Вільнюсі, в столиці незалежної Литви, шокували всіх.

Ось як про це згадує безпосередній учасник тих подій офіцер-контррозвідник Георгій Бегляров: «Як відомо, 11 березня 1990 року литовський парламент проголосив незалежність республіки, а згодом — і про намір вийти із складу СРСР, що неабияк перелякало імперське керівництво в Москві. Вищі посадові КПРС, КДБ, МВС і Збройних Сил СРСР намагалися перешкодити цьому способом здійснення спроби державного перевороту. Вони 13 січня 1991 року у Вільнюсі кинули проти мирного населення потужну військову силу. Загинуло 13 цивільних осіб, десятки людей були тяжко поранені.

Пізніше стало відомо, що були втрачені і серед військових: від кульового поранення у спину (!) з автомата «АКМ-74» загинув лейтенант В. Шацьких, співробітник спецгрупи «Альфа», яка виконувала злочинний наказ. Проте протягом чотирьох діб московське керівництво спростовувало його причетність до «Альфи» і не повертало до себе тіло вбитого лейтенанта. Військові кола засудили це як піду зради! По СРСР прокотилася хвиля протестів національно-демократичних сил, що сприяло їхній консолідації.

А у лютому 1990 року, коли перемогу на виборах у західних областях здобули демократичні сили, напрямок роботи Управління військової контррозвідки Прикарпатського військового округу (особливий відділ КДБ СРСР по ПриКВО) під назвою «західного фронту діяльності у воєнний час» було перейменовано на «діяльності під час війни та у кризових ситуаціях».

Термін «зафронтова діяльність», який визначав спрямованість на суто зовнішнього супротивника, зник. А термін «діяльність у кризових ситуаціях» скасував обмеження для застосування спеціальних сил і засобів контррозвідки. Це свідчило про наближення надзвичайних подій усередині СРСР, і КДБ почало готовити до них свої структури. З часом не-вітні згадки знаходили нове підґрунтя.

Так, багато галасу в грудні 1990 року викликала інформація газети «Комсомольська правда», а потім і центрального телебачення про небезпеку, що виходить із Західної України, — було на Львівщині незаконно зберігаються тисячі одиниць стрілецької зброї.

Стало очевидним, що кремільським можновладцям за кортило перетворити Західну Україну на чергову гарячу точку, і все гостріше поставало питання про долю родин військових і про місце кожного з нас у разі застосування військової сили.

Пошук відповідей на непрості запитання спонукав до одержання додаткової інформації, що надходила переважно з передач Радіо «Свобода».

Тому довелося докласти чимало зусиль, аби довести представнику Москви, який приїхав до нашого керівництва, що зброя перебуває під охороною і нікуди не зникала, а інформація московсь-

ких мас-медіа є повним абсурдом.

У березні 1991 року несподівано для нас було звільнено зі служби начальника особливого відділу ПриКВО генерала Липатова Є. К., якому для передачі справ було надано лише тиждень. Як стало пізніше відомо, рішенню про звільнення Липатова передував його виклик у Москву: вище керівництво цікавила доцільність введення у Західній Україні надзвичайного стану, а генерал, який з 1985 року служив у Львові, попри свої прорадянські погляди, відповів їм — «ні».

Це і стало причиною його звільнення. До призначення на посаду начальника особливого відділу округу він декілька років очолював вищий навчальний заклад військової контррозвідки, що був справжнім професіоналом, інтелігентом». Так свідчить безпосередній учасник тих подій офіцер-контррозвідник Георгій Бегляров.

Можна було зробити висновок, що радикально-консервативне крило в ЦК КПРС по-справжньому готувється до повернення в тоталітарне доперебудовне минуле, і це змушувало замислитися: як запобігти такому кровопролиттю в Україні. Слід зазначити, що після подій у Вільнюсі рух за створення національних Збройних Сил в Україні став потужнішим.

2-3 лютого 1991 року у Києві відбулася науково-практична конференція з проблем створення національних Збройних Сил. Від Львівщини на конференцію був відряджений Сергій Рудюк. Конференція підтвердила правильність вибору мирного правового шляху, окресленого в оприлюдненні мною 1 грудня 1990 року Концепції створення Збройних Сил України на I сесії Великої Ради НРУ.

Проте боротьба консерваторів проти мене лише починалася: майже кожногодня комісії, перевірки, «візити» начальства і примусові «бесіди», пліт-ки, звинувачення у буржуазному націоналізмі, погрози звільнити зі служби тощо.

Як розповідав потім офіцер відділу позавійськової підготовки і вищих навчальних закладів управління військами ПриКВО підполковник Степанов К. Д., мій прямий начальник генерал-майор Рибяк Є. І., заступник командувача військ ПриКВО, українець за походженням, дізнавшись про мій виступ з Концепцією створення Збройних Сил України, нервово скочив слухавку і зателефонував начальнику управління кадрів генералу Дуришеву В. О.: «Як звільнити полковника у 45 років?». Той відповів, що вже знає про мій виступ, розбирався у цій ситуації і зробив висновок,

що підстав для моєго звільнення з армії немає, оскільки проходження служби бездоганне.

Почувши цю відповідь, генерал Рибяк кинув слухавку і звільнив начальнику управління кадрів генералу Дуришеву В. О.: «Як звільнити полковника у 45 років?». Той відповів, що вже знає про мій виступ, розбирався у цій ситуації і зробив висновок, що підстав для моєго звільнення з армії немає, оскільки проходження служби бездоганне.

На жаль, він поспішав на чергову сесію Рівненської обласної ради народних депутатів: «Паехалі са мной, з такою силою, що корпус телефонного апарату не витримав і тріснув. Довелось замінити.

«Звільнити зі служби в Радянській армії!» — такою була реакція генералітету на мій «націоналістичний» виступ. Нервова напруга зростала, морально було дуже важко витримувати цей шалений пресинг адміністративного і політичного керівництва. Проте відчуття правоти надихало, додавало сил.

В'ячеслав Чорновіл, дізналися про мої проблеми і розуміючі, як важко мені наодинці долати натиск чиновництва, порадив зустрітися з народним депутатом СРСР від Рівного полковником Віленом Мартиросяном, який, на його думку, може чимось зарадити у питанні захисту прав військовослужбовців. Я погодився, оскільки особисто знаю Вілен Арутюновича ще з 1985 року, коли за службових обставин перебував у місті Рівному й у справах завітав до полку зв'язку армійського підпорядкування, де командиром був тоді ще підполковник Мартиросян.

Одного морозного січневого вечора 1991 року, повертаючись з кафедри додому, я зайшов у офіс редакції газети «Молода Галичина», що на вулиці Валовій у Львові, у справах видання своєї статті з економічних проблем сучасності.

У цьому ж приміщені знаходилась і штаб-квартира Партії демократичного відродження України. Очікуючи журналиста цієї газети, який готував статтю до другу, я побачив полковника. Познайомилися. Це був полковник Скіпальський Олександр Олександрович з міста Рівного. Він обіймав посаду заступника начальника особового відділу 13-ї загальній військової армії.

Ми розговорилися і розповіли одне одному, з якої причини прийшли у цей дім.

О Скіпальський сказав, що має зустрітися з керівництвом ПДВУ й очікує, коли усі

зберуться. Я за-пропонував йому ознайомитися зі своєю концепцією створення Українських Збройних Сил.

«Не можу дати точної оцінки, бо не займаюсь стратегією, але з військово-політичного боку, на мою думку, усе тут правильно», — промовив Олександр Олександрович, прочитавши концепцію.

Обмінявшись думками про ситуацію, що склалася на-вколо мене особисто, полковник Олександр Скіпальський також запропонував мені приїхати до Рівного і зустрітися з полковником Мартиросяном.

Я подякував за пораду і пообіцяв подумати, як і коли це краще зробити.

Зустріч з Віленом Мартиросяном я запланував на початок лютого, на час, коли студенти будуть мати зимові канікули.

Глава 7. НЕПРОСТИЙ СМАК ПЕРЕМОГИ

5 лютого 1991 року я прибув до Рівного і зайшов до полку, де командиром був Вілен Арутюнович, народний депутат Верховної Ради СРСР. Вілен Арутюнович

згадав про мій виступ з Концепцією створення Збройних Сил України, нервово скочив слухавку і зателефонував начальнику управління кадрів генералу Дуришеву В. О.: «Як звільнити полковника у 45 років?». Той відповів, що вже знає про мій виступ, розбирався у цій ситуації і зробив висновок,

що підстав для моєго звільнення з армії немає, оскільки проходження служби бездоганне.

На жаль, він поспішав на чергову сесію Рівненської обласної ради народних депутатів: «Паехалі са мной,

Вілен Мартиросян. 2012 рік

зувідш, как я дам ім бой. Зажралісь! Не панімают, что нужно праствуому чоловеку. Решенія прінімають толькі для себе! Какі же ето народні депутати? — з кавказьким акцентом і темпераментом промовив Вілен Арутюнович і стрімко пішов до виходу.

На сесії він виступав дуже емоційно і критикував обласну раду за деякі ухвалені рішення.

У перерві В. Мартиросян вислухав мене і сказав: «Я тебе памагу, паговорю со Скоковим, чтоб не трогал тебя! Но только не говори про українську армію. Даліна бить єдина армія. Ми с Кобцем решili, что в Україні вместо трьох округов буде три армії».

Після цих його слів я зрозумів, що в Москві вже почали вирішувати, яким буде збройним Силам України, і, звісно, перетворення військових округів з їхніми мобілізаційними можливостями на розвиненою інфраструктурою на три армії, — це суттєве послаблення оборонної здатності України, чого допускати аж ніяк не можна. А оскільки на той момент В. Мартиросян виявився прихильником об'єднаних Збройних Сил СРСР, то в мене виник сумнів у тому, що Вілен Арутюнович глибоко розуміє як політичну ситуацію, так і саму проблему створення Збройних Сил України. Я готовий був вступити з ним у дискусію, але так і не встиг: «Ти ізвіні, мне нужно к ізбирателям, уже ждуть», — промовив Вілен Арутюнович і за кілька хвилин ми розійшлися, щоб зустрітися 17 липня 1991 року на першому з'їзді українських офіцерів.

У цей важкий для мене період адміністративного тиску з боку мого військового керівництва я отримав значну моральну підтримку від Сергія Рудюка, який дізнявся, що в одному з регіонів Львівщини мають відбутися вибори. Я дав згоду балотуватися в народні депутати, і Сергій організував мені зустріч з Юрієм Ключковським та Сергієм Германом, які входили до керівництва Народного Руху. Вони жаво підтримали мій намір піти у депутати й пообіцяли підтримку.

Потім у мене відбулася зустріч з головою обладні В'ячеславом Чорноволом, який весело сказав: «Пане полковнику, ви потрібні Україні. Ми вас підтримаємо. Сміливо йдіть на вибори. Усе буде добре!» — підсумував він.

Зустріч з В'ячеславом Чорноволом остаточно вирішила всі питання: полковник Лазоркін — кандидат у депутати від Народного Руху України «За перебудову!».

На жаль, він поспішав на чергову сесію Рівненської обласної ради народних депутатів: «Паехалі са мной,

у депутати Львівської обласної Ради народних депутатів по Новояворівському виборчому округу № 197.

Львівська обласна організація Народного Руху України призначила моєю довіроною особою молодого та енергійного студента-журналіста Георгія Гонгадзе і виділила кошти на мою виборчу кампанію. Цими коштами я доручив розпоряджатися Георгієм.

Моєю другою довіроеною особою на цих виборах став молодий поет Львівщини Іван Пазин. На мітингах у Львові часто лунали його яскраві, проникливі до людської душі, ліричні і публіцистичні вірші та балади.

Товариство «Просвіта» імені Тараса Шевченка на чолі з Юрієм Зимою також підтримало мою кандидатуру.

Усі формальності були завершені, і ми розпочали свою передвиборчу кампанію. Зненацька я отримав потужну підтримку у своїй передвиборній кампанії від студентів радіотехнічного факультету, який став для мене рідним. Усі як один, викладачі і студенти, виказали мені свою довіру і взяли на себе агіта-

«АНЕКСІЯ: ОСТРІВ КРИМ» —

КНИГА СВІДЧЕНЬ ПРО РОСІЙСЬКУ АГРЕСІЮ В УКРАЇНІ

У Києві, в Українському кризовому медіацентрі, презентували книгу Тараса Березовиця «Анексія: острів Крим». Автор розраховує, що видання стане доказом факту агресії Росії щодо України і прокладе дорогу повномасштабній роботі з розслідування причин і наслідків окупації українського півострова. Про це під час презентації книги сказав її автор Тарас Березовець, повідомляє кореспондент «Укрінформу».

«Думаю, книга має всі шанси стати документальним обґрунтуванням факту агресії Росії щодо України, зокрема анексії Криму», — сказав Березовець.

За його словами, книга містить 40 ексклюзивних інтерв'ю з українськими і російськими політиками, експертами і просто громадянами, які пережили окупацію півострова.

Крім того, повідомив автор, у ній надруковане кремлівське листування, що викриває «легітимність» кримського референдуму.

«Нам допомогли російські хакери, які розкрили кремлівське листування, що доводить фальсифікацію так званого кримського референдуму, як він готовувався і хто були ці люди з вказівкою конкретних адрес, у тому числі адміністрації президента Росії», — роз-

повів автор книги.

Також, зазначив він, є докази нелегітимності прийнятого 1 березня 2014 року рішення Ради Федерації Росії про введення російських військ в Україну, оскільки на момент голосування в Раді Федерації елементарно не було кворуму.

На думку участника презентації народного депутата України, керівника Центру військово-політичних досліджень Дмитра Тимчука, книга відповідає на дуже багато запитань, які сьогодні ставлять українці, — чому в Криму не стріляли українські військові, на якій підставі в країні існувала доктрина відсутності військової загрози, як запобігти подальшій загрозі з боку Росії.

«Там із того моменту, коли Україна почала чинити хоч якийсь опір, задуми Путіна і сценарії гібридної війни просто сипалися. Ми прекрасно розуміємо, що для того, щоб, по-перше, ефективно боротися і протистояти цій загрозі самим, а вона буде однозначно в недалекому майбутньому, щоб запобігти аналогічному формату загрози з боку Росії, наприклад, у Прибалтиці, ми маємо проаналізувати все чітко і з правильним розумінням дій російських військ і спецслужб у Криму», — зазначив Тимчук.

Він наголосив на волонтерській ролі книги в розслідуванні факту анексії Криму Росією.

«Я вважаю, не можна недооцінювати фактую появі цієї книги. Вона відіграє ту роль, яку мали б відігравати офіційні джерела в офіційних розслідуваннях. Але так склалося в нашій країні, що волонтери першими беруть на себе ту роботу, яка має бути зроблена державою», — зазначив Тимчук.

Ше один учасник презентації народний депутат України Георгій Логвинський вважає, що представлена книга допоможе дізнатися, «як протистояти ворогові».

«Ситуація з Кримом — не закінчена. Вона може бути продовжена, як з точки зору посилення анексії, так і з точки зору повернення контролю над цією територією», — вважає політик.

І тільки від нас залежить, наголосив він, за яким сценарієм відбудутимуться подальші події і чи зможемо ми обрати правильну стратегію, щоб захистити свою територію.

ГАЗЕТА «ДЕНЬ» ВИПУСТИЛА ЧОТИРИ НОВІ КНИГИ, ДВІ З ЯКИХ ПРИСВЯЧЕНО ПОДІЯМ НА ДОНБАСІ

Редакція щоденної всеукраїнської газети «День» підготувала чотири нові книги: історичну «Повернення в Царгород» та трилогію «Котел», або Справа без терміну давності», «Я — свідок!» та «Катастрофа і Тріумф. Історія українських героїв». Про це видання повідомило у прес-релізі.

Проект «Бібліотека «Дня» традиційно поповнився історичною книгою «Повернення в Царгород», яку присвячено вщануванню 1000-ліття правління Ярослава Мудрого. У редакції зазначили, що книга має на меті суттєво зміцнити українську суб'єктність, бо війна йде не лише за території, а, насамперед, за наше місце в історії.

Видання підготували профільні автори «Дня» — історики, філософи, літературознавці, зокрема Ігор Сюндуков, Володимир Ричка, Дмитро Степовик, Петро Краюк, Володимир Панченко та ін.

«Нова книга «Дня» — близький інструмент для такого необхідного нам сьогодні пе-рeglяду базових елементів культури та ідентичності, це — запрошення до дискусії про цивілізаційну місію України, про наш шлях між Заходом і Сходом. Ця тема — ключ, що розкриває чимало заіржавілих брам історії», — вважає професор Римського університету «Ла Сап'єнца», письменниця Оксана Пахльовська.

Вперше творча команда газети підготувала публіцистичну трилогію, якою також започаткувала нову серію «Новітня історія для чайників». Події, описані у них, вивлюють одна з одної і дають широке розуміння про причини, приводи і наслідки того, що нині переживає наша країна, — зокрема війни на Донбасі.

Трилогію відкриває книга редактора відділу політики газети «День» Івана Капсамуна під назвою «Котел», або Справа без терміну давності». «Це — своєрідний документальний доказ того, що ми (газета «День») не мовчали і не будемо мовчати. «Справа Гонгадзе-Подольського» — це ключ до олігархічно-кланової «системи Кучми», трагічним символом якої стали резонансні вбивства і яку поки не можуть зламати ні майдани, ні війна. Зламати її здатне тільки освічене суспільство», — зазначили в редакції.

У другій книзі — «Я — свідок!» — Валентина Торби зафіксовано стрімке і масштабне розгортання драматичних подій на сході країни у формі авторського щоденника з окупованого Луганська.

«Донбас ніколи не був бурений, він був інертним. Його намагалися розкочати, але він не піддавався розкочуванню, хоча смірено ковтає пропаганду, якою щедро годувала його Росія. З боку

«Телекритика»

повів автор книги.

Також, зазначив він, є докази нелегітимності прийнятого 1 березня 2014 року рішення Ради Федерації Росії про введення російських військ в Україну, оскільки на момент голосування в Раді Федерації елементарно не було кворуму.

На думку участника презентації народного депутата України, керівника Центру військово-політичних досліджень Дмитра Тимчука, книга відповідає на дуже багато запитань, які сьогодні ставлять українці, — чому в Криму не стріляли українські військові, на якій підставі в країні існувала доктрина відсутності військової загрози, як запобігти подальшій загрозі з боку Росії.

«Там із того моменту, коли Україна почала чинити хоч якийсь опір, задуми Путіна і сценарії гібридної війни просто сипалися. Ми прекрасно розуміємо, що для того, щоб, по-перше, ефективно боротися і протистояти цій загрозі самим, а вона буде однозначно в недалекому майбутньому, щоб запобігти аналогічному формату загрози з боку Росії, наприклад, у Прибалтиці, ми маємо проаналізувати все чітко і з правильним розумінням дій російських військ і спецслужб у Криму», — зазначив Тимчук.

Він наголосив на волонтерській ролі книги в розслідуванні факту анексії Криму Росією.

«Я вважаю, не можна недооцінювати фактую появі цієї книги. Вона відіграє ту роль, яку мали б відігравати офіційні джерела в офіційних розслідуваннях. Але так склалося в нашій країні, що волонтери першими беруть на себе ту роботу, яка має бути зроблена державою», — зазначив Тимчук.

Ше один учасник презентації народний депутат України Георгій Логвинський вважає, що представлена книга допоможе дізнатися, «як протистояти ворогові».

«Ситуація з Кримом — не закінчена. Вона може бути продовжена, як з точки зору посилення анексії, так і з точки зору повернення контролю над цією територією», — вважає політик.

І тільки від нас залежить, наголосив він, за яким сценарієм відбудутимуться подальші події і чи зможемо ми обрати правильну стратегію, щоб захистити свою територію.

ВИЙШЛА НАПИСАНА НАДІЄЮ САВЧЕНКО У СІЗО КНИЖКА

За тиждень з'явиться у продажу книжка «Сильне ім'я Надія», написана у СІЗО українською льотчицею, народним депутатом Надією Савченко, яку в Росії почали судити за звинуваченням у загибелі співробітників каналу «Россія 1». Про вихід книжки повідомив адвокат Надії Новиков у своєму Twitter.

«Вийшла книжка Надії Савченко «Сильне ім'я Надія». Початок продажів з 17 червня», — написав він.

Раніше адвокат Ілля Новиков, який має українське походження і володіє українською мовою, в інтерв'ю «Укрінформу» розповів, що писати книгу Надія Савченко почала взимку, під час голодування. Останню частину твору вона передала в квітні-травні.

За словами адвоката, книжка вийшла цікавою, читається на одному диханні.

Презентацію книжки Надії Савченко «Сильне ім'я Надія» заплановано на 11 вересня. Поки є тільки видання українською мовою. «Йомівно, будуть пропозиції про переклад російською, англійською, але зараз нічого визначеного сказати не можу», — зазначив Ілля Новиков.

Як повідомляла «Телекритика», книга Надії Савченко мала вийти у видавництві «Юстініан». Наклад згідно з річним контрактом становить 10 000 примірників. Книга

пояснюватиме розділи: «Війна», «Полон», «Викрадення», «В'язниця», «Голод у тюрмі та поза нею», «Сильне ім'я Надія», «Ірак», «Списаний льотчик «недолотчик», «Не знаючи броду, не лізь у воду, або гниле болото Броди», «Майдан», «Крим», «ATO початок», «Риокошт». Ілюстрації до кожного розділу книги готують сестра Надії Віра.

На сайті «Радіо Рокс» доступний перший розділ аудіокниги «Сильне ім'я Надія». У створенні аудіорозділу взяла участь ведуча Соня Сотник. «Викладаємо першу частину розділу «Ірак» з книги Надії Савченко «Сильне ім'я Надія» заплановано на 11 вересня. Поки є тільки видання українською мовою. «Йомівно, будуть пропозиції про переклад російською, англійською, але зараз нічого визначеного сказати не можу», — зазначив Ілля Новиков.

Як повідомляла «Телекритика», книга Надії Савченко мала вийти у видавництві «Юстініан». Наклад згідно з річним контрактом становить 10 000 примірників. Книга

пояснюватиме розділи: «Війна», «Полон», «Викрадення», «В'язниця», «Голод у тюрмі та поза нею», «Сильне ім'я Надія», «Ірак», «Списаний льотчик «недолотчик», «Не знаючи броду, не лізь у воду, або гниле болото Броди», «Майдан», «Крим», «ATO початок», «Риокошт». Ілюстрації до кожного розділу книги готують сестра Надії Віра.

На сайті «Радіо Рокс» доступний перший розділ аудіокниги «Сильне ім'я Надія». У створенні аудіорозділу взяла участь ведуча Соня Сотник. «Викладаємо першу частину розділу «Ірак» з книги Надії Савченко «Сильне ім'я Надія» заплановано на 11 вересня. Поки є тільки видання українською мовою. «Йомівно, будуть пропозиції про переклад російською, англійською, але зараз нічого визначеного сказати не можу», — зазначив Ілля Новиков.

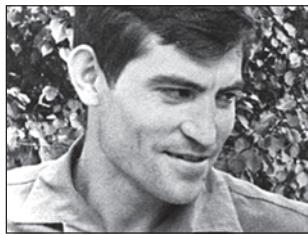
На сайті «Радіо Рокс» доступний перший розділ аудіокниги «Сильне ім'я Надія». У створенні аудіорозділу взяла участь ведуча Соня Сотник. «Викладаємо першу частину розділу «Ірак» з книги Надії Савченко «Сильне ім'я Надія» заплановано на 11 вересня. Поки є тільки видання українською мовою. «Йомівно, будуть пропозиції про переклад російською, англійською, але зараз нічого визначеного сказати не можу», — зазначив Ілля Новиков.

31 серпня міністр закордонних справ України Павло Клімкін заявив, що з європейськими та американськими колегами готується санкційний список «Сенцова-Савченко». Водночас у Міністерстві юстиції Росії заявили, що можливість обміну утримуваної за гратами українською льотчицею Надією Савченко на російських військових, затриманих на Донбасі, з'явиться на підставі дипломатичних домовленостей.

<http://www.telekritika.ua>

ЗАХИСТ СЕНЦОВА ПОДАВ АПЕЛЯЦІЮ

ВІН ВІНИС СМЕРТНИЙ ВИРОК ІМПЕРІЇ
Василь Овсієнко, колишній політ'язень, деякий час відбував покарання в одній камері зі Стусом, нині — громадський діяч, історик дисидентського руху.

— Ви ж були одним із найближчих свідків останніх днів і смерті Стуса. У своїх публікаціях ви висували різні версії: що Василя міг смертельно поранити один із в'язнів із кримінальним минулім або що наглядачі могли скинути на нього нари. Офіційна версія тюремників — серцевий напад. Чи є вже якась більша ясність у цьому питанні?

— Жодної остаточної версії немає і навряд чи вона буде. Я думаю, що ті, хто здійснював це, знають, як воно було. Але я писав уже, що начальник наш — майор Журавков — чомусь помер через 10 днів після Стуса. Іого «спадкоємець» — майор Долматов — помер у 1989 році. Ще один оперативник Журавков — молодший чомусь утопився в річці через 2 роки. Цілком можливо, так знищували тих, хто це робив. Як би не було, а це було вбивство, це було знищення. А пов'язане воно було, я вважаю, з тим: готовувалися висунення Василя Стуса на Нобелівську премію у 1986 році. Тому Стуса треба було знищити, бо ж тільки живим присуджується ця премія. А так — як заповідав Сталін: «Нет человека — нет проблемы».

— Ви думаете, що це їй була основна причина?

— Так, це головна причина — підготовка до висунення на премію Нобеля. А ще друга — це те, що Стус зумів у 1983 році передати на волю текст, який називається «З таборового зошита». Це такі кільканадцять клаптиків тонесенько-го паперу конденсаторного, текст займає 12 сторінок. Оце, очевидно, — друга причина. Вони не могли йому того пробачити.

— Як ви гадаєте, чи були у Стуса якісь передбачення того, що сьогодні відбувається, може, у віршах?

— Знаєте, за покійного щось відповідати складно, але в тих публікаціях є вірш: «О вороже, коли тобі простишися...».

— Я хотіла, власне, спитати, у тому вірші, про який ви кажете, є рядки: «Державо тьми і тьми, і тьми, і тьми! / Ти крутишся у гадину, відколи / то-бо неспокутний трусить гріх» — це про яку державу, на вашу думку, сказано: про Радянський Союз, про Росію?

— Без сумніву, це про

Василь Овсієнко

«НАРОДЕ МІЙ, ДО ТЕБЕ Я ЩЕ ВЕРНУ...» ЯКЕ МАЙБУТНЕ БАЧИВ ВАСИЛЬ СТУС?

4 вересня минуло тридцять років відтоді, як у таборовому карцері в селі Кучино Пермської області помер радянський політ'язень, український поет Василь Стус. Серед дослідників і соратників досі немає остаточної версії щодо загибелі поета, але з огляду на певні обставини, а саме — загадкову смерть чи не всіх тюремних керівників і наглядачів, які пильнували Стуса в таборі особливого режиму в Кучино, останні слова поета: «Убили, холера», які

начебто чули в'язні, — в офіційну версію про серцевий напад уже мало хто вірити.

Кілька віршів, текст «З таборового зошита» і близько 40 листів — от і все, що вдалося зберегти з доробку Василя Стуса за останні 5 років його життя. А тим часом колишній політ'язень, співкамерник поета Василь Овсієнко згадує приблизно про триста віршів, які Стус написав у тюрмі й які були знищенні. Повноцінна збірка, що мала називатися

«Птах душі», але так і не випурхнула на волю.

У переддень його роковин «Укрінформ» розпитав родин, друзів і товаришів Стуса про те, чи передчувають він сьогодення своєї країни, що думав про Донбас, як міг би поставитися до того, що відбувається в Україні нині. Відповіді були різними, але одна спільні думка таки проскочила у них: навряд чи Стусові сьогодні було б легко, бо він і нині відчував би світ оголеним серцем і нервом.

Марія Стус (day.kiev.ua)

— всюди російська мова. А сюди переїхала, думаю, тут буду по-українськи. І що? Тут, де живу (у Києві — ред.), я ледь не єдина по-українська говорю. От це навіть мені боляче, а йому в мільйон разів сильніше б боліло.

Василь дуже вірив людям. У нас в сім'ї так було: не пам'ятаю, щоб хтось когось обманував. Ми все життя думали, що коли у нас так, то й довкола нас так само.

— **Василь же виріс у Донецьку, що він думав про Донбас?**

— Ми жили досить тяжко, бідо. Батьки змалку призначали нас до роботи. Старші діти у них повмирали (дівчинка і хлопчик, — ред.), а ми зосталися. Василь, коли згадував дитинство, то казав, що хоч воно було бідне, важке, але щасливе. Навчання йому давалося легко. В юності він за все хватався:

— і на гітарі грати, і фотографувати, і радіо якесь там він робив. Спершу, може, він нічого не бачив, не все розумів, але коли виріс, вступив до Донецького університету, потім поїздив до Києва, до Львова, то тоді, коли звиді приїхав, щоразу казав: «Донецьк — мертвє місто». Я все дивувалася: «Ну чого це мертвє місто, як у нас є куди піти — парк, театр...

— **Чи отримували ви якісь звістки з останнього місяця ув'язнення брата, після 1980 року?**

— Батько вже помер тоді, тільки маті була. Василь писав нам одного листа, а ми йому з мамою у відповідь — десь два-три на місяць. Переважно я писала. Я, знаєте, така без'язика, Василь ото дуже не любив, що я двох слів докупи зв'язати не можу. Я такі йому сухі листи писала: як там вдома, як мама, я життя. А він більш обширні писав, там вірш були у тих листах, ми всі Дмитрові (синах Стуса — ред.), звичайно, повіддавали.

А мама йому одного разу написала листа сама, сама ж і відправила. Так він відповів тоді мамі: «Мамочко, як я прочитав твоого листа, то мені здається, що я сучинки збирав... Я кожну буку твою обцілював». Я потім просила маму ще написати... Але вона була тaka, знаєте, вольова жін-

ка, сильна натура. Може, вона і плакала коли (через синове ув'язнення — ред.), але я того не бачила. Все в собі переносила.

Але мама Василя завжди підтримувала, приймала. Він з дитинства був дуже доброю, «вдалою» дитиною. По-перше, найменшенький (старші діти повмирали). А як почне, бувало, батька обіцювати, то й сто чоловік так не вицілує... Він був радісно для батьків.

СТУС НЕ СПРИЙНЯВ БИ ЦЮ НЕРІШУЧІСТЬ, ПОЛОВИНЧАСТЬ
Василь Голобородько, поет, познайомився зі Стусом у студентські роки:

— Думаю, не було у Стуса якихось передчуттів того, що робиться з Україною сьогодні. Можливо, навіть передчуття, що буде незалежністю Україна, не було. Взагалі до всього дисидентського руху можна дотистувати формулу, що його учні боролися за так званий «соціалізм з людським обличчям».

То вже після хвилі арештів інтернітів в 1965-му і пізніше, у 1972-му, ми зрозуміли, що це неможливо.

Що відчував би Стус, як діяв би сьогоднішні си-

Василь Голобородько

туації? Він був би в опозиції, не знаю, наскільки в активній. Але він не сприймав би цю нерішучість, половинчастість. Такий він був чоловік. Брехні не сприймав жодної...

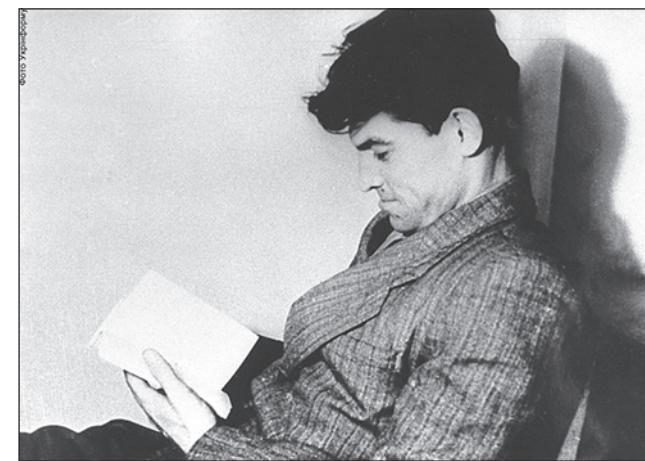
— **А що думав Стус про Донбас, де прожив усе дитинство і молодість?**

— У своїх спогадах я вже писав: Василь Стус передчував, що Донбас може бути загрозою для всієї України. І пов'язував він цю загрозу саме з цілеспрямованою, нахабною русифікацією Донбасу. Про це Стус навіть казав у своєму листі до Андрія Малишка.

— **Чи спілкувалися ви зі Стусом пізніше, чи листувалися, коли він був в ув'язненні?**

— Ні, коли Стуса засудили, наше листування перервалося. Я боявся, усім так чесно і кажу, хоч були і ті, хто продовжував йому писати. То вже пізніше я дізналася, що туди до нього листа було відправити простіше, ніж від нього на волю. Ну, навряд чи отак би відразу посадили за листа до Стуса, але життя могли добре попсувати.

Ірина МАМЧУР

Василь Стус

* * *

Не одлюби свою
травогу ранню, —
той край, де обрію
хвиляста каламутъ,
де в надвечір'ї вітрові тчуть
єдабні сизъ,
не віддані ваганню.
Ходім. Нам є де йти —
дороги неозорі,
ше сизувати
в прохолодній млі.
Нам є де йти —
на хвилі, на землі —
шляхи — мов обрії —
далекі і прозорі.
Шумуйте, весни — дні,
ярійте, вечори,
поранки, шлітъ нам
усмішки лукаві!
Вперед, керманичу!

Хай юність добрість,
поки без сил,
без мужності, без прав
запомогти, зарадити,
вступитись,

стражденно в нещасті
прихистити

і зважитись боротися,

щоб жити,

і зважитись померти,
аби жити?..

5-6.12.1965

* * *

Отак живу:
як мавпа серед мавп,
Чолом прогрішним
із тавром зажури
все б'юся об тверді
камінні мури,
як їхній раб, як раб,
як ницьїй раб.
Повз мене ходять мавпи
чередою,
у них хода поважна,
нешвидка.
Сказитись легше,
аніж бути собою,
бо ж ні зубила, ані молотка.
О Боже праведний,
важка докука —
сліпорожденим розумом
загнугти:
ти в цьому світі —
лиш кавалок муки,
отерплий і розріджений,
мов руть.

1968

* * *

Я йшов за труною товариша
їй думав:
щастиль-таки людям,
задер ноги,
і ніякого тобі клопоту,
востаннє блиснув голими
стегнами покійника,
а світ хай собі ходить
хоч на голові.
Та коли ми прийшли
на цвинтар,
побачили стільки машин,
форгонів, катапалків —
не те підступитися,
голови встремити немає де.
Стояла величезна черга
за ямами.
Кожен намагався захопити
шмат землі
(на руки давали
1,5 x 2 метри).
Наша черга була
вісімсот шістдесят третя.
Де його було дочекатися,
коли полізо
стільки горлохватів
(Закінчення на 13-й стор.)

той — інвалід першої групи, в того право, в тій немовля на руках, а той просто так — заляв з самого ранку сліпі і суне, куди втрапить, байдуже за капустою чи по смерть. Мали вже повернутися додому ні з чим. Думаю собі: придемо назад я й кину покійникові, як з кілочко, буде тобі вилежуватись, уставай-но, потерпи днів з три, зо чотири, поки той плав спливе, однак спішти —

якого чорта. Аж тут підступається до нас баба з двома кошиками (на цвинтарі випродує городину), вам ями треба, питає, можу відступити свою карбованців за сто п'ятдесяти. Вони можна знайти дешевше, але ж то тільки звання, що яма, а в мене просто тобі перина — і положати, і виспатись там самому

чи й з молодицею (у баби весь металевий рот, що називається озброєна до зубів). Я відразу збагнув, що це перекупка — скуповує й перепродує ці ями, але, не торгуючись, вийняв з кишені гроши й віддав — на, щоб ти землі сирої найлася.

* * *

Верни до мене, пам'яте моя, нехай на серце ляже ваготою моя земля з рахманною журбою. Хай сходить співом горло солов'я в гаю нічному. Пам'яте, верни із чебреця, із липня жаротою. Хай яблука останнього достою в мої, червонобокі, виснуть сні. Нехай Дніпра уроча течія бодай у сні у маячні струмі, і я гукну. І край мене почує. Верни до мене, пам'яте моя.

* * *

Як добре те, що смерті не боюсь я і не пытаю, чи тяжкий мій хрест. Що вам, богове, низько не клонюся в передчутті недовідомих верств. Що жив-любив і не набрався скверни, ненависті, прокльону, каяття. Народе мій, до тебе я ще верну, і в смерті обернуся до життя своїм стражденним і незлім обличчям, як син, тобі доземно поклонюсь і чесно гляну в чесні твої вічі, і чесними слізами обіллюсь. Так хочеться пожити хоч годинку, коли моя розів'ється біда. Хай прийдуть в гості Леся Українка,

Франко, Шевченко і Сковорода.

Та вже! Мовчи! Заблоканий у пушці, уже не ремстуй, позирай у глиб, у суще, що розпукнеться в грядуще і ружею заквітне коло шиб.

* * *

На Колимі запахло чебрецем і руто-м'ятою, і кропивою. Кохана сестра, дякую! З любов'ю паду в про тебе спогади лицем. А й спогади: сліпна коротка мить, і ти в слізах — обранена об мужа.

Квадратний отвір вахти, і байдужа сторожа. І дрібненький син кричить: «Татусю, до побачення!» А ми вдивляємося в те, що на еcranі яви чи сніва. О мої кохані розлучні лада,

як вас світ гнітить об вас обпертий. Від рамена — крик, високий зойк — у дві гінкі долоні, неначе рури, мов многоколонні голосники атлантових музик.

* * *

Терпи, терпи — терпець тебе шліфує, сталить твій дух — тож і терпи, терпи. Ніхто тебе з недолі

не врятує, ніхто не зіб'є з власної тропи. На ній і стій, і стій — допоки скону, допоки світу й сонця — стій і стій. Хай шлях — до раю, пекла чи полону — усе пройди і винести зумій. Торуй свій шлях — той, що твоїм назавася, той, що обрав тебе навіки-вік.

До нього змалку ти заповідався, до нього сам Господь тебе прирік.

* * *

Весь обшир мій — чотири на чотири. Куди не глянь — то мур, кутор і ріг. Всю душу з'їв цей шлак

лілово-сірий, це плетиво заламаних доріг. І дальше смерті — рідна батьківщина. Колодязь, тин і два вікна сумні, що тліють у вечірньому вогні. І в кожній шибі —

ніби дві жарини — журліві очі вставлено. Це ти, о пресвята моя зигзіце-мати!

До тебе вже шляхів не напитати і в ніч твою безсонну не зайти.

Та жди мене. Чекай мене. Чекай, нехай і марне, але жди, блаженна.

I Господові помолись за мене. А вмру — то й з того світу виглядай.

«...І НА ЗЕМЛІ ТАТАРСЬКІЙ ЖОДНОГО ТАТАРИНА»

Ці сьогодні вже легендарні рядки 1974 року написав великий поет драматичної долі Борис Чичибабін:

**Как непристойно Крыму без татар.
Шашлычных углей лакомый угар,
заросших кладбищ надписи резные,
облезлый ослик, движущий арбу,
верблюжество гор с кустами на горбу,
и все кругом —**

такая не Россия.

Тоді вислів «**как непристойно Крыму без татар**» був на штталт подвигу, бо в розумінні влади подібний посил автора до рівновав злочину...

Борис Чичибабін (справжнє прізвище — Полушин) народився 9 січня 1923 року в українському місті Кременчук у сім'ї офіцера. Школу він закінчив у Чугуєві Харківської області, вступив на історичний факультет Харківського університету, але навчання переврала війна.

У листопаді 1942 року юнака призвали до армії, він служив солдатом 35-го запасного стрілецького полку в Грузинській РСР. З липня 1943-го аж до перемоги — механік авіаприладів у різних частинах Закавказького військового округу. Після війни навчання в Харківському університеті продовжилось, але вже на іншій спеціальності — філолога.

Однак навчання Борису завершилося не вдалось. У червні 1946 року Чичибабіна заарештували і засудили за антирадянську агітацію. Причиною арешту були вірші — крамольна близнівська співанка з референом «Мать моя посадница», де були такі рядки: «Пропечи страну дотла, Песня-поножовщина, Чоб на землю не пришла Новая ежовщина!»

Слідство тривало майже два роки, вирок — п'ять років таборів, які Чичибабін відбував у Вяттабі Кировської області.

До Харкова Чичибабін повернувся влітку 1951-го. Тривалий час був різноманітним, підсобним робітником у Харківському театрі російської драми, потім закінчив бухгалтерські курси і працював бухгалтером у домоуправління. Тут він познайомився з паспортистою Матильдою Федорівною Якубовською, яка стала його дружиною.

Наприкінці 1950-х років Чичибабін продовжує працювати бухгалтером (в автотаксомоторному парку), але поступово заводить зайомство в середовищі місцевої літературної інтер'єренції.

1958 року з'являється його перша публікація в

тovстому журналі «Знамя» — і це, звісно, успіх. На початку 1960-х років поет довгий час живе в Москві на квартирі дисидентів Юлія Даніеля та Лариси Богораз, виступає в літературному об'єднанні «Магістраль». І вже через кілька років його вірші публікуються у видому «Новому світі», в харківських та київських виданнях. Чичибабін знайомиться з такими відомими діячами культури, як поет Самуїл Маршак, письменник Ілля Еренбург, критик і літературознавець Віктор Шкловський.

Поступово викристалізовуються й основні теми його творчості. Сказати «дисидентські» — означає сказати мало. Його «гнів і смуток» викликають «деревні хами», як у вірші 1959 року «Клянуся на прaporі веселому». До громадянської лірики примикає вже зовсім рідкісна в пислявоенний радянський поезії тема солідарності співчуття пригнобленим народам Радянської імперії — кримським татарам, євреям, прибалтійцям. Ці мотиви поєднуються у Чичибабіна з любов'ю до Росії і російської мови, схилянням перед Пушкіним і Толстим, а також із синівською прихильністю до рідної України.

На початку 1970-х років у самвидаві з'явилася збірка віршів Чичибабіна, укладена літературознавцем Леонідом Пінським, з рук в руки передаються магнітофонні записи з квартирних читань поета. «Відхід із дозволеної літератури...»

був вільним моральним рішенням, неголосною, але твердою відмовою від самої можливості фальшиві», — написав про це пізніше філософ Григорій Померанц.

1973 року Бориса Чичибабіна виключують зі Спілки письменників СРСР. Він вже перебуває в полі зору органів... 1974-го поета викликають до КДБ. Йому довелось підписати документ про те, що якщо він продовжить поширювати самвидавівську літературу і читати вірші антирадянського змісту, проти нього пошукає справу. Чичибабін практично опинився на довгі роки відлученим від широкого читача...

Кримська і кримськотатарська складова поезії Бориса Чичибабіна — це «Кримські прогулінки», «Чорне море», «Є селище в Криму. Називається воно Кацивелі», «Ще нещодавно ти зі мною...», «Місяць минув і рік, десять міне і

сто...», «Херсонес», «Пам'яті Гріна», «На могилі Волошини», «Чуфут-Кале татарською означає «лудейська фортеця», «С. Славичу», «Судацькі елегії», «Феодосія», «Дельфін елегія», «Щовечора я у своїй молитві...», «Коктебельська ода», «Слогад». Ці вірші, створені поетом у 1960-1980 роках, прямо або побічно пов'язані з Кримом.

«Крим я люблю, якажуть, з першого погляду і на все життя, люблю, як люблять його всі або багато людей, які пишуть вірші і люблять поезію. У мене багато віршів про Крим, і сказати про те, чому, за що і як я його полюбив і люблю, сказати про це про зою краче і більше, ніж сказано в цих віршах, я не зумію», — так написав Чичибабін в одному з листів.

Доктор філологічних наук, професор Аділе Емірова в грунтівно вивчила

она любима, но не богоданна. Алчак-Кая, Солхат, Бахчисарай... Я понял там, чим стал Господень рай после изгнанья

Евы и Адама. Как непристойно Крыму без татар! Шашлычных углей лакомый угар, Заросших кладбищ надписи резные, Облезлый ослик, движущий арбу, Верблюжество гор с кустами на горбу, И все кругом —

такая не Россия.

1987 року, після двадцятирічного відлучення поета від літератури, пише професор Аділе Емірова, журнал «Новий світ» зібрає відповідь на пропання критика Ірини Роднинської змінити рядок «Как непристойно Крыму без татар» Чичибабін написав: «Без татар Крим — не Крим, не справжній Крим, не той Крим, який бачив і який описав, і в який на все життя закохався Пушкін, який бачили і любили Толстой і Чехов, Ахматова і Цветаєва, Паустовський, Сергєєв-Ценський; це якийсь штучний, екзотичний, спеціально для курортників і туристів придуманий і зроблений заповідник... Вони (татари) були споконвічним місцевим населенням на цій землі, вони були народом, який пустив коріння в цю землю, обжив її, одухотворив її назвами гір, селищ, міфологією, пам'яттю, вірою, мрією, вони стали і були душою Криму. І коли цю душу штучно, насиленно вилучили з тіла і тіло залишилося без живої душі, але з якоїсь тінню її, з якоюсь кровоточивим слідом її, з пам'яттю про неї, — татар немає, а татарські назви залишилися, — це не лише трагічно, сумно, страшно, але в цьому є щось несправжнє, накинуте, неприродне, ганебне, непристойне».

Незважаючи на спротив поета, цей рядок був замінений на такий: «Я шел тропою горестей и кар». І тільки в наступних виданнях знайшла первинний вигляд: «Как непристойно Крыму без татар»... Справжнє визнання прийшло до Бориса Чичибабіна вже в постперебудовний час. 1990 року за книгу «Дзвін» його удостоїли Державної премії СРСР. Емірова уважно ділить кримські сюжети в творчості Бориса Чичибабіна, зробивши надбанням громадськості цю сторінку його біографії.

Емірова умовно ділить кримські вірші Чичибабіна на два тематичні цикли: «Філософське осмислення буття» і «Татарський Крим». Умовний цикл віршів поета «Татарський Крим» представлений віршами «Кримські прогулінки», «Судацькі елегії» і «Чорна пляма». Фраза «Как непристойно Крыму без татар», мабуть, — квінтесенція цього циклу. У вірші «Кримські прогулінки» ліричним героєм є сам автор, і авторська позиція виражена цілком недвозначно: ...Узлочками кривыми в горы дышал и лез. Думал о Крыме: чай ты, кровью чужой разбавленный?

Чай у тебя мечети, Прозвища и развалины? ..Люди — на пляж, я — с пляжа, там у лесов и скал, «Где же татары?» — спрашивал, все я татар искал... Шел, где паслись отары, Желтую пыль топтал. «Где ж вы, — кричал, — татары?» Нет никаких татар... Родина оптом, так сказать, Отнята и подарена, — И на земле татарской Ни одного татарина.

Ця ж тема розвивається у другій частині циклу «Судацькі елегії»: Мне с той землей не быть накоротке, хоть борись — хоть не борись. И глядит издалека, улыбается и плачет... Время ничего не значит. Перед ним века, века... Гульнара БЕКІРОВА, кримський историк, член Українського ПЕН-клубу

Борис Чичибабін і Матильда Якубовська
(Фото початку 1960-х)

<h

КРИМЧАНИ У КІЄВІ ПРЕЗЕНТУВАЛИ ЗБІРКУ ВОКАЛЬНИХ ТВОРІВ УКРАЇНСЬКОГО КОМПОЗИТОРА

Богдан Безкоровайний — нащадок відомого українського композитора Василя Безкоровайного — разом з дружиною Наталею, засłużеною артисткою України, завітали до Києва з окупованого півострова, аби презентувати нотний збірник: «Василь Безкоровайний. Вокальні твори». Це — вже четверте, здійснене протягом кількох останніх років Сімферопольським міським науково-творчим товариством композитора В. Безкоровайного, видання його музики.

Як зазначив пан Богдан, для них було важливим привезти до столиці та презентувати твори композитора, які день за днем вже протягом 20 років збирала кримська родина, аби поповнити скарбничку української культури. Адже спадщина Василя Безкоровайного: композитора, диригента, піаніста, педагога, культурно-громадського діяча, який після Другої світової війни емігрував за кордон і проживав у США, тривалий час залишалася невідомою в Україні не лише широким колам меломанів, а й музикантам-професіоналам.

«Піднімаючи з архівів на поверхню спадщину митця, яка так довго залишалася недоділеною, світила не тільки численними

пустками, а й обросла об'ємною неточною інформацією, ми змушені були з дружиною займатися як своїм безпосереднім завданням — збираним редактуванням нот соло-стівів Василя Безкоровайного, так і почасти відкривати в собі таланти детектика — в пошуках бракуючих ланок ланцюга, реставратора, — складаючи з неповних, уривчастих, іноді «затертих» повідомлень цілісну картину, а також виявляти докладність історика, художню інтуїцію естетика, філософа. Інакше, справді, неможливо побудувати обґрутовану панорamu його вокальної творчості, як і творчого доробку в усому обсязі», — сказав пан Богдан, згадуючи щоденну клопітку родинні прощади над спадщиною предка.

Під час концертно-презентації атмосфера у Великій концертній студії Національної радіокомпанії України, де відбувався захід, була надзвичайно затишною, а для багатьох присутніх на ній — до болю рідною. Адже концерт відвідали кримчани, які волею долі стали вимушеними переселенцями. Вони з теплотою згадували ті дні, коли збиралися разом на концерти родини Безкоровайних у Криму. «Так сталося, що доля нас розкидала по всій Україні, але ми не втрачаємо зв'язок

одне з одним. Ми дуже раді, що родина Безкоровайних завітала до Києва. В Криму залишилося багато наших дружів, однодумців. Я хочу, щоб вся Україна розуміла, що там є українці, є українська пісня, культура. Там досить багато чого є українського», — сказав Андрій Щекун, голова Кримського центру ділового та культурного співробітництва «Український дім».

Довідково: Новий нотний збірник, в якому понад 180 сторінок, надруковано тиражем одна тисяча примірників при фінансовій підтримці Роми Стецьків-Лонг і Андрія

Стецьків — внуків композитора Василя Безкоровайного в пам'ять про своїх батьків — Неонілу Стецьків-Безкоровайну і доктора медицини Євгена Стецьківа.

Більш детально дізнатися про життєвий шлях українського композитора, а також послухати його твори у виконанні кримчанки, заслуженої артистки України Наталі Безкоровайної, можна за посиланням: <http://schedule.nrcu.gov.ua/grid/channel/period/item-listen-popup.html?periodItemID=970849>

Вікторія ЧОРНОМОРСЬКА
<http://voicecrimea.com.ua>

«50 УКРАЇНСЬКИХ ВИНАХОДІВ, ЩО ЗМІНИЛИ СВІТ»

У галереї Second Floor Art Center (другий поверх Адміністрації Президента) відкрилася виставка «50 українських винаходів, що змінили світ». На заході були присутні заступник Глави АПУ Дмитро Шимків, організатор та український винахідник Ігор Пастернак.

Дмитро Шимків підкреслив символічний зв'язок попередньої виставки «16», присвяченій героям АТО, з експозицією, що розповідає про мирні винаходи українців.

«Не випадково наша сьогоднішня виставка «50 українських винаходів, що змінили світ» експонується одразу після виставки «16». Мирна і вільна країна можлива тільки тоді, коли має надійний захист. Прикладом цього є Ізраїль. Багато інновацій починались як військові розробки, а зачікнувались як мирні винаходи. Якщо ми подивимось на GPS та Інтернет — це військові технології», — сказав заступник Глави АПУ, відкриваючи експозицію.

Він також поділився своїми враженнями від презентації проекту у Вашингтоні, розповівши про неабияке здивування американців тим, як багато винаходів дала світу Україна. «Усі думали, що це — американські винаходи, а виявилось, що українські, — сказав Дмитро Шимків і зачікав українців вивчати свою історію. — Я хотів би, щоб українці, відвідуючи музей за кордоном і дивлячись, наприклад, на гасову лампу, пишалися цим. Цей винахід приніс світло, а придумали його в Україні».

Дизайнери студії «Direct 96» пройшли слідами українських винахідників і ретельно вивчили їхній доброт. Так народився арт-проект «50 українських винаходів, що змінили світ», який започатковано «Second Floor art-центром» разом із Українським кризовим медіа-центром.

Радник Глави АПУ Наталія Попович розповіла, що ідея експозиції з'явилася ще перед Днем Конституції у контексті політичних інновацій, адже саме український гетьман Пилип Орлик

вважається автором першої у світі Конституції. «Якщо були рейтинги інноваційних країн чи націй з інноваційним потенціалом, Україна би точно посадила в них гідне місце. Можливо, через мультикультурність України, яка через століття часто впливає на особливу експресію таланту. Можливо, через присутність в українцях свободи в ДНК, свободи, яка завжди притаманна винахідникам», — сказала Наталя Попович.

На заході також був присутній Ігор Пастернак — український авіаконструктор, який нині мешкає у США і компанія якого з 2003 року тісно співпрацює з Пентагоном. Він поділився своїми спостереженнями за змінами в Україні після Революції гідності, зазначивши, що в нашій державі відбулась революція, схожа на американську два століття тому: «Ми йшли біля Кабінету Міністрів. Свічки ще горіли, а дівчата підімтали вулицю. Учора в них стріляли, а сьогодні вони підімтають вулицю свого міста! І я зрозумів, що ніколи не перевставав бути українцем».

Співзасновник Українського кризового медіа-центру Геннадій Курочка представив брошюри топ-30 і топ-50 з винаходами українців, зазначивши, що було доволі складно обрати їх із сотень. Він сказав, що винаходи не завжди мають естетичний вигляд, тому творці представлених робіт підійшли до створення проекту по-особливому. «Ми зробили своєрідний симбіоз між інженерною думкою і художньою. Наші інженерні технології досконалі і за формою, як українські жінки», — подякував Геннадій Курочка художникам.

Виставка «50 українських винаходів, що змінили світ» уже третя в галереї Second Floor Art Center. Попередня експозиція «16» складалася із 16 фотопортретів героїв-учасників АТО. Із травня на ній побували понад 2 000 відвідувачів у рамках програм екскурсій у вихідні дні. Тепер «16» у розширеному форматі побачать відвідувачі конференції Yalta European Strategy, а далі її чекають аеропорт «Бориспіль» і ключові майданчики Європи та світу.

www.president.gov.ua

ТЕРНОВІ СТЕЖКИ ОТЦЯ МИХАЙЛА ВОРОБІЯ

Колишній парох села Добрічин (тепер — Сокальського району) о. Михайло Воробій заслужив шанобливє ставлення односельців, добру пам'ять про себе.

Він народився 15 червня 1880 року на території теперішньої Польщі. Закінчив Перемишльську духовну семінарію. На першу парафію прибув до міста Ярослава. Обставини складалися так, що доводилося знову і знову змінювати парафії. Душпастир правив у церквах сіл Сянеччини — Майдан Сінавський (тут о. Михайло Воробій пробув 8 років), Гломча, Яблуніця Руська.

Навесні 1936 року отримав парафію в Добрічині. Разом з пасторським служінням з дружиною Евгенією активізував культурно-просвітницьку діяльність серед селян: виступив ініціатором відбудови читальні «Просвіти», очолив просвітівський осередок, багато працював із церковним хором, молоддю, дітьми. Для дітей часто організовував реколекції, які проводилися відці-василіан з Кристинопільського монастиря Святого Юра.

Коли до села спровадилися отця Михайла Воробія, то в Добрічині панував цілковитий розбратор, спричинений діяями московофілів, які на-

віті спромоглися спалити читальню «Просвіти». Москвофіли, ревно підтримувані поляками, відверто діяли на школу української моралі, любові до України. Леся і Марія були учасниками підпілля, співпрацювали з ОУН-УПА. Інакше й бути не могло. Це — добри результати родинного патріотично-виховання. Тривалий час переховувалися під іншими прізвищами. Та НКВС вислідило їх, а може, знайшли сексоти й серед «своїх». Однак дівчата нікого не видали. Після суду відбули десять років ув'язнення в більшовицьких тюрмах.

У жовтні 1947 року жорстока хвиля репресій не оминула й о. Михайла Воробія. Його, дружину Евгенію і наймолодшого Мирона заарештували та вивозять у Сибір (селище Ясна Поляна Прокоп'євського району Кемеровської області). Конфіскують власне майно. Вирок — десять років спецпоселення.

Отців Михайлу доводилося працювати в умовах ворожого оточення. Важким психологічним надривом для родини Воробій став арешт і заслання у Сибір Сокальського декана о. Степана Ничая, який не зрікся рідної Матері — греко-католицької церкви.

На той час о. Михайло Во-

робій виховував з дружиною п'ятеро дітей: Лесю, Надію, Марію, Меланку-Ірину, Мирону. Всі вони зростали в дусі християнської моралі, любові до України. Леся і Марія були учасниками підпілля, співпрацювали з ОУН-УПА. Інакше й бути не могло. Це — добри результати родинного патріотично-виховання. Тривалий час переховувалися під іншими прізвищами. Та НКВС вислідило їх, а може, знайшли сексоти й серед «своїх». Однак дівчата нікого не видали. Після суду відбули десять років ув'язнення в більшовицьких тюрмах.

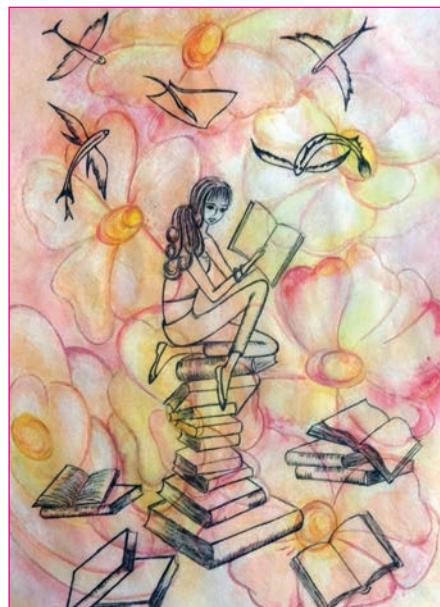
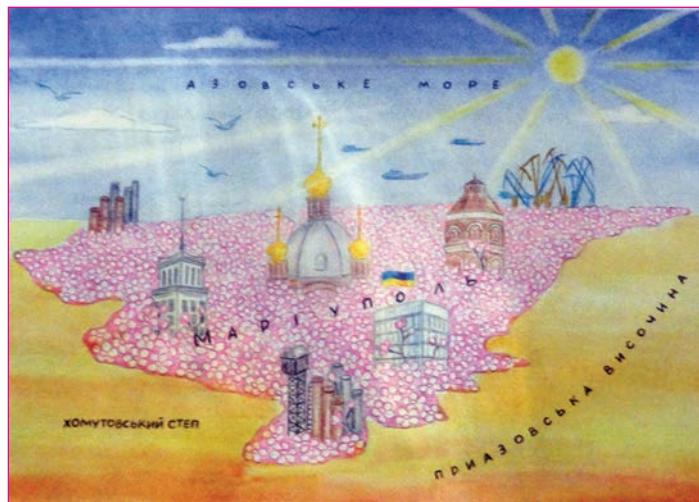
Та все ж підступна онкологічна хвороба, спричинена також важким прожиттям, виснажливою працею, постійними стресами, переживаннями не так за себе, як за вірних, брала своє. Хірургічне втручання лікарів, на жаль, не дало позитивних результатів. Хоча люди в більших халахах таки були гуманними і робили все, що могли! Про це приймінні згадують його родичі.

Врешті-решт, отців Михайлові Воробію (як невідімно хворому) та його родині дозволили повернутися в Україну 1956 року. Як кають, на рік «скосили» термін заслання. Сім'я перебралася до Бучача Тернопільської області. Тут священик помер 26 жовтня 1956 року. Похованій на Бучацькому міському цвинтарі.

Тарас ЛЕХМАН

Львівська область
На фото: Отець Михайло Воробій серед дітей села Добрічин (1939 рік)

ЛІТЕРАТУРНИЙ СВІТ ГАННИ ПОЛЯКОВОЇ

1 вересня в Національному музеї літератури України відкрилася виставка «Літературний світ Ганни Полякової». Автор — 12-річна дівчинка із Маріуполя. Ганнуся читає з чотирьох років. Прочитане вона відображає на папері.

Ганна Полякова навчається в п'ятому класі школи мистецтв міста Маріуполя на художньому відділенні (викладач Тетяна Володимирівна Войцешек). За чотири роки навчання в школі Ганя виконала понад 150 ілюстрацій до творів Тараса Шевченка, Лесі Українки, Всеолода Нестайка, Анатолія Шевченка-Зурнаджі (маріупольський поет), Аліни Бояркої, Кіра Буличова, Клайва Льюїса, Ернеста Хемінгуея, міфів слов'ян і Стародавньої Греції. Вона також зображення рідній український Маріуполь, маює природні й урбаністичні пейзажі. Юна художниця демонструє вміння малювати і художнє мислення.

Ганя постійно працює над собою, освоює нові художні техніки, вивчає світове мистецтво, читає про художників. Персональні виставки Ганни

Полякової вже експонувалися у Маріуполі, Донецьку і Києві (у школах мистецтв № 1 і № 2).

Дівчинка бере активну участь у житті спеціалізованої школи № 34, де навчається в 7 класі. Ганна має подяки за виготовлення вітальних листівок ветеранам Другої світової війни до 9 травня та вітальних листівок сучасним українським солдатам, які нас захищають. Художниця Полякова перемогла на міжнародному конкурсі в Польщі — два перших місяця та три других місяця, у 2012 році отримала Гран-прі на Всеукраїнському конкурсі «Сузір'я талантів».

Ганна Полякова за чотири роки здобула 15 перемог у конкурсах різних рівнів — 1 Гран-прі, 7 перших місць, 6 других і 1 третє. Школярка пробує свої сили і в поезії. Ось уривок із вірша Ганни Полякової, в якому вона висловила віру українського народу в краще майбутнє:

«Ми змушені домівки залишати, В своїй країні біженцями стати. ...плетуть вінки дівчата, Пускають по воді

I дуже сподіваються, що скоро

З перемогою вернуться юнаки.
Стрибнути б високо
Над вогнищем у ніч Купала
Ta загадати одне
на всіх бажання:
Хай буде мир, завжди і всюди!
Я вірю, що ми все здолаєм,
І Україна знов засяє,
Квітучу стане, заспіває.
I Берегиня усміхнеться,
Промовить: «Слава Україні!».
А ми відповімо: «Героям слава!»
Анатолій ЗБОРОВСЬКИЙ
м. Ірпінь

Колишній керівник Державного управління справами, народний депутат України і позаштатний радник президента Петра Порошенка Сергій Березенко розраховує на розширення Міжнародного дитячого центру «Артек» у державній резиденції «Межигір'я» під Києвом.

Про це він сказав в інтерв'ю «Українським Новинам». «Я дуже сподіваюся, що вдастся відкрити «Артек» у «Межигір'ї». Багато хто говорить, що діти будуть перевантажені «красою і позолотою», які є в резиденції Януковича, але сподіваюся, що діти це переживуть. Щось можна прирати або добудувати. Символічно — 220 га території «Артеку» в Криму — це гори і вода, в «Межигір'ї» — майже 200 га землі, і там теж є вода і практично гірські пейзажі», — зазначив він.

За словами Березенка, 50 викладачів і тренерів, які переїхали з анексованого в 2014 році Росією Криму, працюють у санаторії «Пуща-Озерна» комплексу відпочинку «Пуща-Водиця», де зараз розміщений «Артек». Російська Рада міністрів Криму передала у федеральну власність Росії майно найбільшого на півострові дитячого табору «Артек» у березні 2015 року.

Прокуратура АРК при Генпрокуратурі України відкрила кримінальне провадження за фактом «націоналізації» міжнародного дитячого центру «Артек» у Криму.

Статистику відповідей кримчан на запитання: «Де ваші діти відпочивали цього літа?» опублікувало агентство «РИА Крим».

«Більшість кримчан провели літо з родиною — на морі (32,7%), однак багато хто так і не зміг оздоровити своїх дітей — через брак коштів, і 31,8% дітей змушені були залишитись на канікули в місті. 20,4% маленьких жителів півострова відпочили в селі або на дачі. Майже 6% побували в піонерському таборі, а 9,3% респондентів побували цього літа з дітьми за кордоном», — повідомляє видання.

ПЕРШУ КРИМСЬКОТАТАРСЬКУ ГРУПУ ВІДКРИЛИ В ДИТСАДОЧКУ НА ХЕРСОНЩИНІ

На Херсонщині відкрили групу в дитячому садку для вивчення кримськотатарської мови і культури, повідомили «Крим.Реалії».

Група була сформована в дитячому садку «Джерельце» в селищі Новоолексіївка Геничеського району Херсонської області.

Урочисте відкриття дитячої групи відвідали представники Херсонської облдержадміністрації, керівництво селища, місцевого меджлісу та інші. Гости прийшли з подарунками, дітям роздали прапорчики з українською та кримськотатарською символікою.

Приміщення групи оформили з кримськотатарським колоритом.

ЛЕГЕНДИ НАШОГО КРАЮ

ЧОМУ БУРХЛИВЕ ЧОРНЕ МОРЕ?

— Негайно підземелля відімкніть!
Візьміть стрілу оту, що золота,
І киньте в море — хай вже не літа!
Нехай лежить в глибинах
до тих пір,
Як навчимося цінувати мир.
Тоді стрілу нашадки віднайдуть,
Служитиме не злу її могутъ.

III

Ідуть брати через степи.
Кругом — сади, де не ступи.
Поля видніються здаля...

Прегарна тут була земля!
Аж ось і моря синьота,
До нього стежка поверта!

А сині гори небеса
Вершинами торкають.
Така краса, така краса —

Якого їм ще раю??!
Земля своя тут, не чужа,
Овіяна красою...
І розлучатися стало жаль

З стрілою чарівною.
Каже менший: — Чуєш, брате,
А навіщо викидати
Нам у воду оцю зброя?

Сладкоємці ж ми з тобою!
Я стрілою без мороки
Підкорив би Крим впівока!

Старший брата взяв на крини:
— Що там Крим! Усі країни!

Мали б золота багато.
Ні, не будем викидати!

І брати стрілу сковали,
Там, де в горах перевали.

Але батько взнав про змову
І в те місце послав знову:

«У щонайбільшу глибину
Жбурніть її, бо проклену!».

Україн засмучені брати,
Як не верти, як не крути, —

Поплентались до моря враз,
Щоб виконати отої наказ.

Нарешті чарівна стріла
У глибочині морську лягла.

Що зчинилося! Хвилі білі
Потемніли, закипіли.

Море гнівалось на подив:
«Хто посмів у мої води

Кинуть щось на дно глибоке,
Замахнувся на мій спокій?».

Ось з якого, друже, дива
Чорне робиться бурхливим.

То вириє, то клекоче:
Кинуть, бач, на берег хоче

Смертоносну грізну збрюю,
Що тайтися під водою.

Дуже хоче, та не може:
Видно, воля на те Божа...

Василь ЛАТАНСЬКИЙ
с. Пруди в Криму

У РОСІЇ ЗНАЙШЛИ ЕКСТРЕМІЗМ... В ШКІЛЬНИХ ТЕСТАХ НА ЕКСТРЕМІЗМ

У Росії прокуратура Челябінської області визнала екстремістськими тести на виявлення екстремізму, які влада Копейська планувала провести в місцевих школах.

На думку відомства, тести могли викликати соціальну, расову, національну або релігійну ворожнечу. Адміністрації Копейського міського округу оголосили застереження, пише Російська служба ВВС.

Тестування повинні були пройти всі восьмикласники. Наглядове відомство не уточнює, чи було воно в підсумку проведено.

За даними онлайн-видання «Блокнот», у тестах школярів запитували, як вони ставляться до приїжджих з інших країн, чи повинні народи проживати на своїй історичній території та особам якої національності слід заборонити в'їзд до Росії.

(УНІАН)

«Ми вдячні за гостинність українцям.

АЛЕ МИ ПОСТІЙНО ГОТУЄМОСЯ ДО ПОВЕРНЕННЯ НА СВОЮ ЗЕМЛЮ, ЯКА ТЕЖ ПОВЕРНЕТЬСЯ В УКРАЇНСЬКУ ДЕРЖАВУ...»

Гульнара Абдулаєва

(Закінчення. Поч. на 1-й стор.)
TICHE SPILKUVANНЯ,

У Винники приїхали не лише львів'яни і кримчани. Було навіть кілька українців з Тернопільщини. Ось так: дізналися про фестиваль і приїхали! Мабуть, тому, що якось відпочивали у Криму і закохалися в нього. Мабуть, тому й закохалися, що зупинялися саме у кримських татар. Прийом тоді був теплим, та й культура сподобалася. Це стосовно механізмів поширення татарофільтса серед українців. Чим тісніше спілкування, — тим краще для держави. Був на фестивалі і такий момент. Я опинився у гурті кримських татар і почав розповідати молодій інтелігентній жінці про те, що у газеті «День» вийшло декілька цікавих історичних розвідок Гульнари Абдулаєвої. І що я ці матеріали копіюю і роздаю знайомим любителям козаччини. Навіть на Донеччину відсилаю. А жінка слухає, ніякovo посміхається і раптом каже: «Так це ж я їх писала! Я і є Гульнара Абдулаєва». Цей красномовний випадок свідчить як про велику щільність контактів на фестивалі, так і про його великі можливості в майбутньому. Скоріш за все, кількість контактів буде зростати, бо я бачив бажання співпрацювати як з боку українців, так і з боку кримських татар.

СТИМУЛ ВІВЧАТИ ІСТОРІЮ
Звісно, до Львова навесні минулого року приїхали не лише кримські татари. Напередодні я познайомився з родиною фотографів, закоханих у сонячний півострів. Це — Ігор Сальников і Вікторія Темна. Корінні кримчани (вже у п'ятому поколінні) стверджують, що предки їхні вже близько двохсот років живуть на півострові. Крові намі-

Шанувальниця кримськотатарської культури з Тернопільщини

шано всякої — слов'янська, німецька... Але дуже цікавляться кримськотатарською культурою, історією Криму. До речі, сьогодні Рефат Чубаров, виступаючи зі сцени, сказав, що під Конотопом у 1659 році загинуло до 6 тисяч кримських татар. Загинули не за розширення володінь Кримського ханства, а саме за Україну. Вони й тепер лежать у сумських чорноземах... Гарно сказав Рефат-ага, зворушливо. Я подумав про те, як важливо знати історію. Бо, на жаль, не пам'ятаю, скільки там загинуло українців. А декому про битви свого народу і дізнатися нема де. Це я про активного діяча ерзянського руху (Республіка Мордовія, Росія) Олександра Болькіна. Він, колишній офіцер військово-повітряних сил, уже багато років живе в Україні, добре володіє українською, переклав ерзянською мовою декілька українських пісень. Я з подивом дізнався, що Олександр Болькін, якому вже за п'ятдесят, після недавнього загострення ситуації на сході вирішив добровольцем їхати в зону АТО. Перед відправкою на передову він встиг поспілкуватися з кримськими татарами, учасниками фестивалю. Дуже цікавився справами корінного народу Криму. З сумом

ятиме тіснішій консолідації народів Поволжя. Адже якщо дружні контакти зовсім не споріднених у мовному плані народів не були рідкістю і тисячу років тому, то що заважає дружити зараз? І що дивного у тому, що кримські татари й українці тепер непогано розуміють одне одного?

ЩОБ ПОВЕРНУТИ КРИМ,
НАМ НЕ ПОТРІБНІ «ГРАДИ».«
ХОРОША ДИПЛОМАТИЯ
ПЛЮС – СПІВПРАЦЯ
КУЛЬТУР

Про це подумав, коли кримчани різних національностей, а також галичани, які бували в Криму, сипонули з приміщення на вулицю, коли з динаміків зазвучала дивовижно мелодійна, ні — просто божественна пісня — «Гузель Кырым». Така реакція на відносно молоду пісню, написану кримчями в депортациї, підштовхнула до думки: культура ще не сказала своєго останнього слова. Коли лунають такі пісні — замовкають гармати. Згадана вище пісня народилася в 1967 році і швидко стала популярною в Узбекистані. Але парадокс у тому, що я про неї дізнався від... українського офіцера. Той, у свою чергу, вивчив її десь на початку 80-х, завдяки дружбі зі своїми під-

розвів, що в ерзянських істориків з архівними пошуками велики проблеми, бо Росія дослідникам історії підкорених народів допомагати ніяк не хоче. Та попри все, дещо стає відомим. Скажімо, Олександр Болькін розповів про те, що ледь не третину населення волзької Булгарії становили ерзяни. Були непоганими воїнами, до речі. Колишній військовик вважає, що ця обставина допоможе ерзянам і татарам координувати свої дії після неміцького розвалу імперії, спри

леглими кримськими татарами, які проходили строкову службу в одній з ним частині. Коли ж і згадувати про такі моменти, як не під час фестивалю кримськотатарської культури? Мені здалося, що він цілком може стати історичним. Все залежить від того, наскільки активно ми будемо працювати упродовж року. Переміщені кримські татари не повинні замикатися у своїх маленьких громадах (а така тенденція, на жаль, є), кожен повинен стати підприємцем і будучим учасником

Танцюють всі!

[View Details](#) | [Buy Now](#)

ШАНОВНІ ЧИТАЧІ! Оскільки жодних офіційних наказів або розпоряджень, що стосуються зміни формату випуску «Кримської світлиці», з моменту окупації Криму ми не отримували (а згідно з українським законодавством, такі рішення узгоджене приймаються лише співзасновниками засобів масової інформації або судом), продовжуємо готувати до друку щотижневі номери газети і направляти їх до київської друкарні. Як і раніше, починаючи з 2002 року, на редакційному сайті щоп'ятниці виставляється електронна версія тижневика, зокрема у pdf-форматі. Розміщену нижче інформацію про умови передплати «Кримської світлиці» та інших культорологічних видань пропонуємо публікувати як нагальування «борцям» за інформаційний простір України про їхні держслужбові зобов'язання перед читачами і державою. **Редакція «КС»**

О **ФОРМИТИ ПЕРЕДПЛАТУ** на всеукраїнську загальнополітичну і літературно-художню газету «**Кримська світлиця**» та інші культурологічні видання ДП «Національне газетно-журнальне видавництво» (газету «**Культура і життя**», журнали «**Українська культура**», «**Український театр**», «**Театрально-концертний Київ**», «**Музика**», «**Пам'ятки України: історія та культура**») можна в будь-якому поштовому відділенні зв'язку України. У країнах далекого зарубіжжя оформити передплату на ці видання можна через сайт www.presa.ua на сторінці «**Передплата On-Line**». Передплатити та придати окремі примірники видань в електронній версії можна за адресою – <http://presspoint.ua/>. Така послуга доступна в будь-якій країні світу. **Довідки за тел.: (044) 498-23-64; e-mail: pnu.kultura@gmail.com**

